שו״ת · גאונים

תשובות הגאונים

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תשובות הגאונים

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תשובות-הגאונים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

תשובה א 5
תשובה ב 5
תשובה ג 5
תשובה ד 5
תשובה ה 6
תשובה ו 6
תשובה ז 6
תשובה ח 7
תשובה ט 7
תשובה י 7
תשובה יא 8
תשובה יב 8
תשובה יג 8
תשובה יד 8
תשובה טו 8
תשובה טז 9
תשובה יז 9
תשובה יח 9
תשובה יט 10
תשובה כ 10
תשובה כא 10
תשובה כב 10
תשובה כג 10
תשובה כד 11
תשובה כה 11
תשובה כו 11
תשובה כז 12
תשובה כח 12
תשובה כט 12
תשובה ל 12
תשובה לא 13
תשובה לב 13
תשובה לג 13
תשובה לד 13
תשובה לה 14
תשובה לו 14
תשובה לז 14
תשובה לח 14
תשובה לט 14
תשובה מ 15
תשובה מא 15
תשובה מב 15
תשובה מג 16
תשובה מד 16
תשובה מה 16
תשובה מו 16
תשובה מז 17
תשובה מח 17
תשובה מט 17
תשובה נ 17
תשובה נא 18
תשובה נב 18
תשובה נג 18
תשובה נד 18
תשובה נה 19
תשובה נו 19
תשובה נז 19
תשובה נח 19
תשובה נט 19
תשובה ס 20
תשובה סא 20
תשובה סב 20

תשובה סג 20
תשובה סד 20
תשובה סה 20
תשובה סו 21
תשובה סז 22
תשובה סח 22
תשובה סט 23
תשובה ע 23
תשובה עא 23
תשובה עב 23
תשובה עג 24
תשובה עד 24
תשובה עה 24
תשובה עו 24
תשובה עז 25
תשובה עח 25
תשובה עט 26
תשובה פ 26
תשובה פא 26
תשובה פב 26
תשובה פג 27
תשובה פד 28
תשובה פה 29
תשובה פו 29
תשובה פז 29
תשובה פח 29
תשובה פט 29
תשובה צ 30
תשובה צא 30
תשובה צב 30
תשובה צג 31
תשובה צד 31
תשובה צה 32
תשובה צו 33
תשובה צז 34
תשובה צח 34
תשובה צט 34
תשובה ק 35
תשובה קא 35
תשובה קב 35
תשובה קג 36
תשובה קד 37
תשובה קה 37
תשובה קו 37
תשובה קז 37
תשובה קח 41
תשובה קט 42
תשובה קי 42
תשובה קיא 42
תשובה קיב 42
תשובה קיג 43
תשובה קיד 43
תשובה קטו 43
תשובה קטז 44
תשובה קיז 44

תשובה א

וששאלתם שלשה שהלכו לקנות סחורה אתו לבעל עסקא ולא מכר להם כלום ויצאו משם ונתנו קנין זה לזה כל מאן דזבין זבונא הדא הוי הכל בשותפות בתר כן תב חד מנהון לותיה וקנה ממנו עסקא הרשות בידו אם רצה לחלוק עמהם יחלוק ואם לא רצה אינו חייב כלום והקנין שביניהם לאו כלום הוא שוה דברים וקנין לא מהני. (ש"צ ש"ח מח"ה סי' יו"ד בשם מר רב יאודאי גאון ז"ל).

תשובה ב

וששאלתם ראובן אמר ליה לשמעון הב לי פקדוני דיהבתי לך למנטרה אמר לו שמעון לא קבלתי ממך פקדון ואין עלי שמירה הא ביתא קמך ואמר כיוון שהביא פקדונו אמרתי לו אלה הדברים אין עלי שמירה הא ביתא קמך אם יש לשמעון עדים בהא ביתא קמך וקבל ראובן או הודה לו בכך והניח מה שיש לו והלך לא מבעיא שומר שכר לא הוי אלא שומר חנם [נמי] לא הוי ואין עליו כלום ואם רצה ראובן יחרים על מי ששלח ידו בפקדון שלו יחרים ואם לא הודה לו ראובן לשמעון ולא מצא שמעון עדים על דבריו ישבע שמעון בשמו בשמתא לא לקחה ולא קבל שמירתה. (עי' תשו' הגאונים סי' ל"ב:)

תשובה ג

ראובן ושמעון שותפין אנסו המלך לשמעון ולקח כל מה שהיה עמו אמר המלך ברח מלפני ואכל ממוני עליך תן לי מה שהפסדתני אם יש עדים שהיה למלך על שמעון ממון וברח שמעון מלפניו או אמר לו בעת שאנסו קח כל שעמי והנחני חייב שמעון לשלם לראובן הכל ואם אנס אותו המלך ולא עליו כלום אין לראובן עליו כלום לא דין ולא דברים אבל אם רצה ראובן לשמת ולהחרים על כל מה שהיה למלך פלוני עליו או חוב או הלואה וברח מלפניו והפסיד עלי ממוני בהם רשאי על כך.

תשובה ד

ראובן ושמעון היו שותפין מת שמעון עמדו בני שמעון על ראובן שישביעוהו כי מת אביהם ולא צוה האיך הדין אם היו שניהם נושאין ונותנין בסחורתם ושניהם יגעים ושניהם יוצאים בשיירות ופורשים בים ראובן זה פטור כשבועה דאורייתא וחייב בשבועת הסת בשמו כי יש לראובן לומר אילו היה שמעון הי כשם שאני חייב כך הוא חייב לי אבל אם היה הכל ביד ראובן והוא נושא ונותן בו ופורש בים ובמדבר ולא בא

ביד שמעון מן השותפות כלום ולא התעסק עמו בכלום חייב ראובן שבועה דאורייתא והיא שבועת השותפין:

תשובה ה

ראובן ושמעון נשתתפו שניהם הטיל ראובן ק' זהובים והטיל שמעון ג' זהובים וכתבו ביניהם שטר שותפות ולא נתן ראובן לשמעון שכירות והיה הכל ביד שמעון כדי לעשות בהן סחורה ורוח שמעון ק"ן זהובים והקרן היה ק"ן כשבאו לחלוק אותו הריוח אמר לו שמעון אטול אני ריוח המגיע לי באותן נ' זהובים ואחר כך נחלוק אותו הריוח שעלה לי באותם הזהובים שלך מפני שלא היה לי עליהם שכירות האיך הדין כך הוא שאין לזה יותר מזה בשכר ולא לזה יותר מזה אע"פ שממונו של ראובן הרי רבותי' אומרין שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר באמצע ואע"פ ששמעון טרח בפרקמטיא כיון שיש לו קרן בין מעט בין הרבה הרי הן שותפין ואין לו שכר דכי אמור רבנן לא יתן לו מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר אלא אם כן נתן לו שכרו בד"א בזמן שהקרן של אחד ואין לשני כלום ועקר דבר זה הוא שאחז"ל האי עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון אבל בהיות הממון לשניהם לא גזרו רבנן בכי הא מילתא כי נחשבו שותפין שכך אחז"ל ר' אליעזר מהרגוניא זבין בהמה יהבה לאריסיה מפטם לה יהב ליה ריש באגריה ויהב ליה פלגא ברוחא א"ל דביתהו מי משתתפת בהדיי יהב לך נמי אליתא זביני בהדי דהוי פלגו לאליתא ואמרה ליה תא נפליגיה לרישא אמר ליה השתא במעקרא נמי לא אמריי ליה האדנא זוזי דיליה הוו אי לא הוה יהיבנא לך טפי פורתא מחזי כריבית השתא שותפין אנן מאי אמרת קא טריחנא טפי אמרי אינשי אריסא למרא ארעא משתעבד. (ש"צ ש"ח מח"ה סי' ב' בשם ר' שרירא גאון ז"ל):

תשובה ו

אדם שנשא אשה אם נולד בה צער חייב לרפאותה ואם נשבית חייב לפדותה:

תשובה ז

וששאלתם ראובן שלח ביד שמעון ממון בדרך ונפלו עליו ליסטים ונטלו כל אשר בשיירה והמשואות של שמעון וגם ממון של ראובן ואמר שמעון כי היה בידי ממון שלי והשלכתי בארץ בין השיחים והעשבים ולאחר שהלכו הליסטים חזרתי ומצאתיו ועוד שבתי לליסטים ובקשתי מהם והשיבו לי מעט משלי אמר ראובן כי מה ששבו הליסטים

שלך הוא והממון שהשלכת ומצאתו שלי הוא האיך הדין הכי חזינא אם שמעון זה שומר חנם ישבע שלא פשע וששמר כדרך השומרים ושנטלו הליסטים הכל ואם שומר שכר הוא והיו ליסטים מזויינים הרי זה אונס ישבע שלקחו הלסטים הכל בכח ובחזקה ושהיה לראות הכל ולא הציל עצמו מן הלסטים בממונו של ראובן ויפטר אשר הודה בו כי השיבו הליסטים עליו יחלוק אותו עם ראובן לפי שאמרו שיירה שהיתה הולכת במדבר ונפל עליה גייס והלך האחד והציל מה שהציל לאמצע.

תשובה ח

השולח יד בפקדון משלם בשעת הוצאה ואפילו יוקר וכן הלכה השולח ידו במשכון של חבירו ומכרו שלא על פי ב"ד ישלם מה ששוה:

תשובה ט

וששאלתם ראובן ושמעון נשתתפו ונשבעו בס"ת שאינן פורשין זה מזה ונמצא אחד מהם גונב את חבירו ואותו שגנב ממונו בקש לפרוש מחבירו והיה מתירא מן השבועה כך הדין אותו שבקש לפרוש ילך אצל חכם או שלשה טובי העיר עם חבירו ויתיר נדרו בפני חבירו ויפרוש מחבירו לשלום שניהם זה מזה:

תשובה י

וששאלתם שני שותפין היו סוחרין ומשגרין זה את זה מקח זה נוטל בפניו מן התגרים לאחר כך עמד אחד מהם ואמר בפני שנים שאיש פלוני הוא שותף עמי ויש ביני ובינו חשבונות ועכשיו דעו שככר פרשתי ממנו אמירה בעלמא לא הוציא ממון ולא פירש חשבון ולא אמר כך וכך יש לי וכך וכך יש לו אלא אמירה בעלמא לאחר כך נמצא בידו ממון אמר שאני קניתי אותו לעצמי אמר לו חבירו לפני מי חלקתה בפני מי השבתה אמר לו בפני שני עדים הדין עם מי הדין עם חבירו וכן כל מי שיאמר פרשתי משותפות של חבירי לא כל הימנו עד שיודה חבירו שנשתלם ממנו חלקו ונטל ממונו וכל מה שנשתכר ומנקהו מכל משא ומתן שהיה ביניהם ומחל לו על השגגות ועל הטעיות אבל זה שמא כיסם טחבירו ומחזירם לאמצע. (ש"צ ש"ח מח"ה סי' ס' בשם רב מתתי' גאון):

תשובה יא

מקום שמתביישין בני אדם להשבע ואמר היפכו שבועה על שכנגדו יש לו בדין כך הוא כל הנשבעין נשבעין ולא משלמין אמר ליה אנא לא משבענא ופקענא אשתבע את ושקול ואמר אית ליה למימר כן או דמשתבע ומפקע או דמשלם בלא שבועה:

תשובה יב

וששאלתם בר ישראל שטרח להשכיר בית בחצירו ולא מצא ישכירו לגוי או אסור או מותר ואם עכבו עליו שכיניו בכך שומעין להן או לאו כך ראינו שהמבוי הוא שלהם של ישראל ומעכבין עליו שומעין להם ואפילו היה הגוי כשר בגוים ואין כמותו בגוים סתם גוי אנס הוא וכי אפילו השכיר ביתו לבר ישראל חייט או בורסי או אחד מכל האומנים שיבואו עליו אחרים בשביל מלאכתם מעכבין עליו מפני שהם ניזקין בכך וכש"כ גוי אלא שישכיר על פיהם וברצונם:

תשובה יג

וששאלתם שטרי מתנה העולות בערכאות של גוים או מקיימין אותם ושטרי הלואה ומקח וממכר או לאו כך ראינו שטרי מקח וממכר כיון שלקח המוכר דמים בפני עדים לפיכך הם מעידים ואנו מקיימין עדותן ושטריהם אם היום כותבין בדבר שלאו נמחק אבל שטרי מתנה העולות בערכאות שלהם אין אנו מקיימין אותם:

תשובה יד

וששאלתם שני אחים אחד מהם נשא אשה אחת עד שלא נתעברה ממנו הלך לו לאכסניא ולאחר זמן באו ואמרו לה שמת בעלך ועמד אחי בעלה ויבם אותה וילדה ממנו בן ובת ואח"כ בא בעלה או שמעו עליו שעדיין הוא בחיים היאך יעשו כך הוא המעשה הולד ממזר ותצא משניהם ואסורה להם איסור לעולם:

תשובה טו

וששאלתם מי שחטף אשה ארוסה והוליכה לבית או לחורבה וזינה בה ואין שם עדים שמעידים אם יש שם עדים ששמעו אותה שצעקה והיא צווחת ומיללת נתפסה ואנסה על כרחה כך הוא המעשה אם יש עדים יעידו כי היא אנוסה ושמעו צעקתה ויללתה מותרת היא לבעלה אם היה ישראל ואם היה כהן אסורה היא לעולם ותצא ויתן כתובתה

ואם לא היו עדים שיעידו שצוחה בשעה שאנסה ולא שמעו צעקתה אלא היא מדעתה אוסרת אנסני על כרחי לא כל הימנה דבר זה אלא על פי עדים מתקיים הדבר והיא אסורה על בעלה ישראל ויוצאה ממנו בגט ואין לה כתובה ואסורה לינשא למי שזינתה עמו:

תשובה טז

וששאלתם אשה שמת בעלה והניח לה בת ונשתמדה אמה של הנערה והלכה ונישאת לגוי והבת עשת אצל הגוי עם אמה זמן ניכר ובא כהן אחר ולקח הנערה לאשה מהו שתהא מותרת לו כך הוא המעשה מכיון שנתיחדה לגוי הנערה בביתו של גוי הויה לה חללה ואסורה לכהן ואם היו לו בנים ממנה חללין הם וכשרין ליטול נשים בין כהנות בין לויות בין ישראליות ואם הולידו בנות חללות הן ופסולות מן הכהונה אבל לישראל כשרות הן ובנותיהן מישראל כשרות לכהונה:

תשובה יז

וששאלתם מי שקדש נערה בתולה בקידושין גמורין והיה שם נער אחד בחצר נכנס ויוצא לתוך ביתה של נערה והיא בבית אביה ואחר זמן נמצאת מעוברת והיא טוענת ואומרת מן ארוסי נתעברתי והארוס אמר לא הכרתי בה מימי והיו בני אדם מליזין שנתעברה מן שכנה מן אותו נער אבל עדות גמורה לא היה שם ואח"כ גדל הנער והיה בן שנה והיה דומה לאותו הנער שכינה שהכל מליזין עליו כך הוא המעשה מביאין אותו לפני הדיינים ארוסה ושכינה שנחשדה עמו ומאיימין עליהם אם עמד ארוסה בדבורו שאמר לא הכרתי בה מימי והכל יודעין שלא נתייחד עמה ארוסה כל עיקר יכו אותו ויעשו בו דין אם הודית ואומרת בפיה מן אותו שכן אני מעוברת ולא אמרתי מארוסי אלא מיראה ואח"כ הודה השכן ואמר ממני נתעברה יכו אותו ויעשו בו דין תורה והולד ממזר:

תשובה יח

וששאלתם ראובן נשא אשה ולא היו לו בנים ובקשה להשיאו אשה אחרת ומחלה לו נדונייתה כך הלכה שכל אשה שמחלה לבעלה מה שעשת עשוי אם לא רימה בה ולא אנסה וצריכה קנין בפני בית דין או שלשה מישראל הם ב"ד והוה מחילתה מחילה בנדונייתא ותוספתא וכמתנה שבכתובה אבל בה' זוזי מוהריה אינה יכולה למחול ואם מחלה אותם אינה מחילה ואינה יכולה לחזור בנדונייתה.

תשובה יט

וכן אשה שמת בעלה ויש לה הימנו בנים והלכה ונישאת ולא גבתה כתובתה ומתה לפני בעלה השני אין בעלה השני יכול לגבות כתובתה מבניה אם לא היו לה בנים מבעלה הראשון בעלה השני גובה מן ממון בעלה הראשון ואם מתה ולא נשבעה אין לה אלא חצי הכתובה שלה וכן מי שמת והניח אשתו ארוסה ואחיו היה קטן אינו יכול לחלוץ אלא משנים עשר שנים ויום אחד ואם היתה קטנה אינה חולצת עד שתביא שתי שערות וכן האיש אינו חולץ עד שיביא שתי שערות.

תשובה כ

וששאלתם אשה שמת בעלה והיה לה ממנו בנים וישבה אלמנה ובשעת מיתתה אמרה הרי שטר כתובתי מתנה לפלוני אחד מבניה שיגבה כתובה מאחיו כך הוא כיון שלא גבתה כתובתה בחייה מבניה אין דבריה כלום וכן אם נתנה מתנה לבתה שטר כתובתה בשעת מיתתה אין דבריה כלום ואם גבתה כתובתה בחייה מבניה תתן לכל מי שתרצה.

תשובה כא

וששאלתם אשה אלמנה שפסקה לבתה בשעת קידושיה או בשעת נישואיה חפצים או מטלטלים או זהובים ונכתבו בתוך כתובתה ואחר כן לא בקשה ליתן מה שפסקה לבתה רצתה תתן לא רצתה לא תתן לו כלום בב"ד וכן אשה אלמנה שפסקה ליתן לבנה בשעת נישואין חפצים או זהובים ולא רצתה ליתן אין נגבין ממנו בב"ד ואם היה אביו של נער או של נערה שפסק ליתן להם מה שפסק יתן מן הדין ומוציאין ממנו בדין ואם מת נוטלת הבת עישור נכסים בין האחים ותנשא בו.

תשובה כב

וששאלתם מי שגירש את אשתו והלכה והיתה לאיש אחר ונשא אשה אחרת תחתיה וילדה זו בנות וזה בנים מהו שיתערבו בניהם מותרין להתערב ומותר ליקח בתה לבנו ובנותיו לבניה.

תשובה כג

וששאלתם גוי שמת והניח בן או בן בן שנתגיירו עמו נכסיו כצבי ועבדיו בני חורין אם היו עבדים פקחים נקנין במשיכה ואם היו הבנים לידתם והורתם בקדושה הרי הם כישראל

לכל הדברים ואין הגוי יורש את הגר ואין הגר יורש את הגוי ואמרו הלוה מעות מן הגר שנתגיירו בניו עמו ומת לא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו ומקשין ורמים בריתא אבריתא והא אמרין תנא דבי ר' הושעיה בן לוי היה אומר רוח חכמים נוח הימנו ומפרקים לא קשייא כאן שהיתה הורתו ולידתו שלא כקדושה כאן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה וכיון שהיתה הורתו שלא בקדושה אינו יכול להוציא ביד המחזיק ואע"ג דאמר בבריתא רוח חכמים נוחה הימנו כדין אינו יכול להוציא ומה שאמרו המחזיק בנכסי הגר דוקא בנכסיו אבל אם לוה ממנו ישראל כלום והניח לו משכון ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק במשכון יכול בעל המשכון להוציאו מידו דאמרי' אמר רבא משכונות של ישראל ביד הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו מוציאין אותו מידו מ"ט מעידנה דמת גר פקע ליה שעיבודיה ואמר ר' יוחנן גוי יורש את אביו דבר תורה שנא' כי ירושה לעשו ודילמא ישראל משומד שאני אלא מהכא כי לבני לוט נתתיה ירושה.

תשובה כד

וששאלתם עבד שנמצא עם כהנת שלא כדרך תשמישה והנערה כופרת ובסוף הודית כי גילה בגדיה ולא טמא אותה כך הדין אותה נער מחוללת ואסורה לכהונה לעולם.

תשובה כה

וששאלתם אשה שטענה לומר אנסני פלו' והאיש כפר לאמור כלל ואין שם עדים מותרת להנשא לאחיו הואל ולא היו עדים.

תשובה כו

וששאלתם שבועה שמשביע המלך או שלטון או בעל מכס אסור לו לבר ישראל להשבע אבל מלך שמבקיש ממון של בר ישראל דרך חמסנות שידע היכן פלוני זה או ממונו היכן הפקידו או מי שהופקד אצלו לא יגיד בו למלך יהא בכך וכך יחרימו למלך ויענו הקהל אמן ולא ימסרו בר ישראל או ממונו ביד החמסן והגזלן ועוד אומר ר' נחשון אסור לקהל לקבל צדקה מן הגוי ומי שמקבל ממנו אינו רואה סימן ברכה לעולם שנא' ביבש קצירה תישברנה וגו'. (עיין בתשובת הגאונים סי' כ"ו).

תשובה כז

וששאלתם אם אמר הלוה נאמן עלי המלוה ועל יורשי אחרי כשני עדים גובה בלא שבועה ואם האמין יורישיו אחריו עליו ועל יורשיו אחריו כשני עדים נתקיים הדבר ואמר ר' שרירא לעולם בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שנכה לא גבה.

תשובה כח

וששאלתם מי שנשבע שלא ישתה יין מקדיש על הפת ומבדיל על היין ומי שאין לו אלא כוס אחד מקדש על הפת ומניח אותו הכוס עד שיבדיל עליו:

תשובה כט

וששאלתם מי שנשבע שלא לדבר עם חברו עד חדש או עד שנה סתם או לעולם כך ראינו שאין בנו הפיר בזמן הזה ולא מי שיש בו כח או ראוי שיתיר שבועה אם נשבע עד חדש אחד יקיים שבועתו עד שנה יקיים סתם יקיים לעולם יקיים שבועתי לעולם וכ"ש שאם פירש שבועתו ואמר איני מדבר עמו לעולם ואם נישבע לבטל מצוה לוקה ואחר כך יקימנה ואם נשבע על אביו ואמו או ת"ח מתירין לו שבועתו:

תשובה ל

וששאלתם מי שנשבע לא יאכל לחם עד שיצא מן המקום הזה עד מקום פלוני יצא כמו רביע הדרך ולא הגיע לאותו מקום ושב מותר לו לאכול או עד שישוב ויגיע לאותו מקום אם לא אמר עד מקום פלו' אלא שנצא ממדינה זו ויצא כמו אלפים אמה יצא מן השבועה או לאו כנ"ל כיון שתלה השבועה עד מקום פלוני ודאי לא נפטר בשבועתו עד שיגיע לאותו מקום ואנו למדין אותה מאידך דתנן עד הקציר עד הבציר עד המציק אינו אסור אלא עד שיגיע וכן שאמר עד שאצא למקום פלוני אסור עד שיגיע לאותו מקום אבל אם היה שם אונס או עכבו נהר ולא מצא לילך פטור כדתנן נדרי אונסין כיצד הדירו חבירו שיאכל אצלו הלה הוא או הלה בנו או שעכבו נהר כשרצה לילך הרי אלו נדרי אונסין ואם לא אמר עד מקום פלוני אלא עד שנצא ממדינה זו כיון שיצא מעיבורה של עיר שהוא שבעים אמה ושירים פטור דתנן הנודר מן העיר מותר ליכנס בתחומה ואסור ליכנס בעבורה ואמרי' בתלמוד מנ"ל דעיבורא דמתא כמתא דמי אמר ר' יוחנן דאמר קרא ויהי בהיות יהושע ביריחו מאי ביריחו אילימא ביריחו והא כתיב ויריחו סוגרת ומסגרת עד שיצא קרוב לאלפים אמה דכתיב ומדותם מחוץ לעיר וגו' ואל תהי מתיר

שבועה בזמן הזה אלא כגון שיש בה התרה כגון התרת שלום בין אדם לאשתו והתרת שבועה שיש בה מחלוקת בקהל כדי שיטיל שלום ביניהם:

תשובה לא

וששאלתם שומר חנם אם נלקח ממנו הפקדון באונס יביא ראייה שהוא אנוס ולא פשע בפקדון ואם לא מצא ראיה ישבע על הפקדון שלא פשע ושלא שלח ידו בפקדון ושאינה ברשותו כי השלטון אנסו ולקח הפקדון מביתו או מרשותו באונס ולא נתנו לו בידו והוא ששימר הפיקדון דרך שמירה הידועה לו:

תשובה לב

וששאלתם מי שנשבע תמיד והוא רגיל בשבועה על כל דבר ודבר ויספר וישבע ונפלה עליו שבועה בב"ד פטרינן ליה וכיון דעבר על השבועה נתרחק ואמר איני נשבע כלל והוא בא ונתיירא מן השבועה עכשיו היאך הדין כיון שהוא רגיל בשבועה קודם לכן וכשנתחייב בב"ד אמר איני נשבע משביעין אותו:

תשובה לג

וששאלתם שני שותפין שלא נחלקו זה מזה מעולם והם אחים וכל משא ומתן זה עם זה ואין חלוקה ביניהן כלל והוציא אחד מהם שטר זביני על שדה אחת בשמו ואמרו לו אחיו כיון שאין לך ממון אחר הכל לאמצע כדין אמרו לו אחיו ועליו להביא הראיה כיון שהשטר על שמו לבדו א"ל אחיו כיון שאין לך בפני עצמך ממון אחר שטר זו ושדה זו לכולנו היא ואם טען זה שהוציא השטר על אחיו שנפלה לו שדה זו ממקום כך וכך מצד כך וכך יביא ראיה ויקח השדה לו לבדו שהמוציא מחבירו עליו הראיה:

תשובה לד

וששאלתם כל מקח וממכר יש בו אונאה חוץ מעבדים בהמה וקרקעות וההקדשות ר' יהודה אומר אף המוכר ס"ת יש אונאה כבהמה אם יחזור המכר אם לאו אם היה בו שתות ויהיה הקונה גאזל (ל' ערבי ור"ל איש מבוהל) חוזר ואם לאו אינו חוזר.

תשובה לה

וששאלתם מי שנפלו עליו לסטים מזוייניו ולקחו ממנו פקדון של חבירו אין עליו לשלם ולא עליו להשליך אותו ימלא יאבד ויהיה פושע וייטלט אבל אם הלך ממנו או מתוך כליו אין עליו לשלם ואם חשדו ישביעו שאבד ונאנס ונלקח ממנו באונם ולא פשע:

תשובה לו

וששאלתם ראובן נתן לשמעון צררתא די דהבא דינרא אינון ואמר לשמעון צרותא דכספים כיון שתבע ראובן לשמעון אמר לו לא ידעית היכן אינון ולא היכא אתנחתיהו אמר ליה ראובן דינרי דהבא אינון א"ל שמעון את אמרת לי צררתא דא כספים אינה אלו אמרת לי דדהבא אינון נטרינון טפי מן כספא ולית ביניהון אפילו חד דהכא משלם שמעון צררתא דכספים ובשבוע שאינן אצלו ולא ידע היכן אינון ולא רימה את חבירו ולא הודיעו חבירו שזהב היה.

תשובה לז

וששאלתם ראובן נתן לשמעון אלף בשותפות והתנה עליו שילך למקום פלו' הלך שמעון לאותו מקום ומצא שם לוי אמר לוי לשמעון הנה אלף כנגד אלף שלקחת כראובן ונלכה שנינו למקום פלו' והלך עמו ורווח הרבה שב שמעון לראובן הודיעו המעשה כיון שבאו לחלוק את הריוח א"ל ראובן הריוח כולו שלי הוא אלולי כספים שלי שהיו בידך לא היה לוי נותן לך כנגדם ועשה עמך שותפות תשובה אין לראובן אלא קרן שלו והריוח כולו לשמעון לפי ששינה שליחות ראובן אלו אבד הממון מיד שמעון היה מחריב בו לפי ששינה על דעת חבירו ועוד לא קבל ראובן על עצמו כל מה שיקח שמעון ממון בשותפות מן אחרים כמו שיקבל הריוח יקבל ההפסד.

תשובה לח

(זה כתוב ע"הג ונחתך מעט ונ"ל שכך הוא) וששאלתם שלשה שותפים היו ולא היו עמהם כשחלקו רק השנים עד שיהיו שלשתם יחד.

תשובה לט

וששאלתם השבועה בציצית הכי אמר אדונינו ריש מתיבתא גאון שמשביעין בציצית צריך להשביע בד' ציצית שהן מצוה אחת מעכבות זו את זו וכן הלכתא והכי אמר ר'

נחשון כל בגד שאין לו ד' כנפים אינו ראוי לציצית ואסור להשבע בו משום קנין עד שיבוא קנין שלם מארבע כנפים והנשבע בקנין שלם שבועה גמורה היא וכמו שנשבע בס' הוא והעובר עליהם מלקין ועושים בו דין.

תשובה מ

ומלך או בעל מכס או גוי שאמר לבר ישראל או לקהל השביעו לי יהודי בתורתכם אסור להשביעו ואם נתייראו פן אונס יאמרו לגוי אין בידנו היום שבועה אלא גזירה אולי ינצלו מנזק המלך.

תשובה מא

וששאלתם ראובן ששגר ממונו למצרים והיה בידו בצאעה (לשון ערבי הוא והצ' קורים אותו כמו ד' וקריאתו בדאעה ופירושו סחורה) לבר ישראל ולא שלח אותם עם הגוים שלא יהא פושע נפלו עליו ליסטים והיו דינרין אל בצעה בדלוסקמא ולקחו הדלוסקמא והפשיטוהו לשחטו ואמר בלבו כל מה שלקתו אין לו הצלה מידם והזהובים של יהודי נלך עמם ונוציאם להם ועשה כן ונתנו לו ברית והוציאם להם ובא אליו והודיעו כל מה שאירע לו והודה לו שישלם לו חצי הזהובים בשביל אהבה שבינו לבינו ולא רצה בעל הזהובים בכך ואמר האי מציל עצמו בממוני לא נניח לו מהם כלום כך ראינו אם הביא עדים על כל מה שאמר ניצל ואם לא מצא עדים ישבע ויפטר וכך ישבע כי הדלוסקמא נטלוה הליסטים ואל בצאעה בה ולא שינה בה ולא נשתייר עמו מהם כלום ואם תאמר מפני שנתנם בידו והציל עצמו בהם לא נתנם בידו אלא אחר שלקחוהו ואלו היו הזהובים בידו מוצנע ולא הכירו בהם הלסטים ונתן אותם בידו כדי שינצל היה מציל עצמו בממון חבירו וחייב בתשלומין ואם נטל ממנו שותף שלו חצי הזהובים בפשרה ונתפייס הימנו כבר מחל שבועתו ואין עליו שבועה.

תשובה מב

וששאלתם שני שותפין שהיו אחד מהם נושא ונותן וקנו שדות וכרמים וכתבו על שם אחד מהם לסוף טען אחד מהם ואמר של אמי הן שנפלו לי ממנה והממון של אמי הוא על מי להביא ראיה כך הדין זה שאמר של אמי הן עליו להביא ראיה דהא אמור רבנן אחד מן האחים שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמו ואמר שלי הם שנפלו לי והלכה כשמואל אבל הכא כרב הלכך שותף זה אם הביא ראיה דבר

מפורוש מבורר כי אמו נתנה לו הממון וקנה בהם שדות וכרמים הללו מעמידין אותם על ידו ואם לאו הרי הם של שניהן.

תשובה מג

וששאלתם ראובן ושמעון שותפין והטילו לכיס זה מנה וזה מנה והוסיף ראובן על הקרן הראשון מנה בשותפות והלך ועשו סחורה לסוף מצאו חסרון הרבה מן הממון כולו באו לפרוש זה שזה תחלה יוציא ראובן ק' מנה שהוסיף על הקרן שלו כמו ששם אותם אם טובים יקחם טובים ואם רעים יקח אותם רעים ואם החליף המלך המטבע יחזרו על פי תגרין הם ידעו כמה ישוו אותם הכספים אותו העת ששם אותם ראובן על שמעון ואם היה ראובן מיצר מפני שהחליף המלך המטבע יטול עליו עד עשרה תמניה (ר"ל שיווי בלי ערבי) ואם אמר ראובן לא נטול אלא רעים וכבר נכרתו ואינם נמי נאין יחזרו וישומו אותם התגרים על אותו העת הראשון ואם התנה עליו מתחלה בשעה ששם אותם ואמר ראובן לשמעון שאני הוספתי עליך מנה ואם ח"ו אירע הפסד אין עלי דבר ולא כלום בעדים וקנין אין לו לראות כלום על שמעון לפי שהתנה וקבל על עצמו עד כאן.

תשובה מד

וששאלתם מי שהכה את אשתו מכות ועשה בה פצעים והכה אותה מכות גדולות ועשה בה חבורות כך הדין קונסין אותו ממון לפי כוחו ולפי נכסיו ויתן לאשתו ותעשה מה שתרצה ובלבד שלא תתן במתנה חוץ מדעתו ויעשון ביניהם פשרה ואין כופין אותו ליתן גט. (תשו' הגאונים סי' קל"ה)

תשובה מה

וששאלתם מי שהיה לבוש בבדים דקים ונראה בשרו מהם אסור לו לקרות ק"ש ואסור לאחרים לקרוא ק"ש כנגד מי שהוא ערום.

תשובה מו

וששאלתם אשה שחבלה בבעלה והוא שחבל את אשתו אם חבל בה בעלה מפייסה מן ממונו ויקח בו קרקע והבעל אוכל פירות ואם חיבלה היא בבעלה במה מפייסתי ומה שקנה אשה קנה בעלה וא"ת תפייסנה בכתובתה ותקרע כתובתה והא אמרו חכמים ז"ל אסור לאדם שישהה עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה והילכה כר' מאיר בהא דאמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כר' מאיר בגזרות אלא אם היתה כתובתה יתר על כ"ה

כספים יקרענה ויעמדנה על כ"ה בלבד שהוא עיקר הכתובה שכיון שתפסוה כתובת אשתו בידו מפני שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים נעשה דינו כמו שאמרנו ואי תפס לא מפקינן מיניה ואם לא היו ביניהם עדים צריכין שבועה וכל החשוד על השבועה שכנגדו ישבע ויטול.

תשובה מז

וששאלתם הנשבע לשוא או לשקר חשוד על השבועה לעולם וה"מ דאיתבריר עלה מילתא בתרי שהרי לא מסרינן ליה שבועה דליכא למיקם על תשובתו דתנן ושכנגדו חשוד על השבועה כיצד אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפיקדון ארז"ל שלשה הקב"ה שונאן המדבר אחד בפה ואחד בלב והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד עליו והרואה דבר מגונה בחבירו יחידי.

תשובה מח

וששאלתם שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר ולא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת וכמה הוא משייר אמר רב יהודה כדי פרנסתו ואמר רב נחמן מה טעם אין אדם רשאי שיחלק כל נכסיו ויעמוד ויחזור על הפתחים ואפילו הקדיש לשמים אין הקדשו הקדש ואם עמד חוזר כל זמן שלא שייר ואפילו הפקיר ובאו אחרים והחזיקו בהם כל זמן שלא שייר אם עמד חוזר וזה הוא שאמרו חז"ל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אפטרופא אין המתנה מתנה עד שיכתוב לה כל נכסיו אבל אם שייר אין היורשין יכולין להוציא ממנה:

תשובה מט

וששאלתם מי שמת והניח בן ובת והניח נכסים והיתה הבת ניזונת מנכסי אביה מעשה ידיה למי היא עושה לעצמה או לאחיה רב ושמואל דאמרי תרווייהו הבת ניזונת מנכסי אביה ומעשה ידיה לעצמה וכן אשה שגירשה בעלה ולא נתן לה כתובתה בעלה חייב במזונותיה עד שיתן לה פרוטה אחרונה:

תשובה נ

למר צמח גאון ז"ל וששאלתם ראובן שנתן כותל שלו לחבירו ועמד השואל וסתרו בנה ועשה בלי שאלה סתם ואחר כך כעס עליו והקניטו בעל הכותל יש לו לסותרה ולבנותה ולומר לו סתור מה שבנית כך ראינו ראובן זה משעה שנתן לו רשות לבנות הכותל

ובנה הכותל לפניו וסיכך על גבו קנאו לו לאותו הכותל והחזיק בו ואינו יכול להוציאו מידו ולא לומר לו סתור מה שבנית שכך שנינו נכסים שיש בהם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה ואמרי׳ עלה בחזקה מ"ל אמר חזקיהו אמר קרא ושובו בעריכם אשר תפשתם שלש שנים דקתני ה"מ שלא בפניו אבל בפניו מלאלתר הויה חזקה וישראל זה הרי בנה וסיכך בפני חבירו ואין לו רשות להוציא הכותל מחזקתו לעולם ואם בעת שהשאילו כתבו עליו שטר שאלה או העיד עליו עדים שבשאלה שאלו אותו הכותל עד זמן מפורש ועכשיו כעס עליו והקניטו יכול למחות עליו ולערער עליו ולומר לו סתור מה שבנית על כותל שלי אם נשלם הזמן שהתנו ביניהם:

תשובה נא

וששאלתם כל השטרות העולות בערכאות של גוים כשרים הם חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים אבל שטרות אחרים כגון שטרי מקח וממכר של שדות וחצרות וחניות בזמן שמוכרו ישראל לישראל והלכו אצל דייני גוים וכתבו להם זה על זה וחותמין עליהם גוים אם אותם הגוים החתומים על השטרות נאמנים הם אצל דייניהם כשרים הם אצלינו בעדותם ואם אין הם נאמנים כשם שדייניהם אינם מאמינים אותם כך אנחנו אין מאמינים אותם רב פפא כד הוה אתו לקמיה כתבא דפרסאה הוה מקרי ליה לשני גוים זה שלא בפני זה וכו׳ אבל גיטי נשים ושחרורי עבדים אין נאמנין כלל כל דעבד בהו לפי שאינן בעלי ברית:

תשובה נב

וששאלתם בני אדם שמלוין זוזים חסרים ונוטלין שקולין ומלוין כסף ונוטלים כספים טבועים העושה כן עושה שתי עבירות אחת משום ריבית ואחת משום שגונבין דעת הבריות:

תשובה נג

וששאלתם מי שמת והניח אלמנה ולא הניח שליש כתובתה מי קוברו תשובה מקופה של צדקה:

תשובה נד

וששאלתם מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו הלכה כחנן שאמר הניח מעותיו על קרן הצבי שני דברים שאמר חנן הלכה כמותו:

תשובה נה

וששאלתם מי שלא היה להם אלא כוס אחד של יין ויש להם שתי ברכות של אירוסין ושל נישואין אם יכול לברך שתי ברכות על אותו כוס אם אין שם אלא הוא יברך עליו ואין בכך כלום ואין מברכין ברכת חתנים אלא בעשרה גדולים ובני חורין וחתן מן המנין:

תשובה נו

וששאלתם ראובן טען על שמעון ק' קנטרין ואמר שמעון יש לי עדים שלא נשאר לו עלי כלום והם במדינת הים ואני יודע כיון שאמרתי פרעתי אני מחוייב שבועה אלא אין אני רוצה שיצא עלי שם שבועה בעולם יבואו עדים ויעידו אין לראובן זה עלי כלום האיך הדין כך ראיתי מפייס הדיין ראובן שימתין לי' יום ואם לא בא עדיו עד שלשים יום ימתין שלשים יום אחרים ואם לא באו ימתין שלשים יום ואחר צ' יום או יתן או ישבע שפרע לו ואם לא רצה ראובן שימתין ישבע שמעון שפרע ויפטר:

תשובה נז

וששאלתם נוטלין את השולחן תחילה ואחר כך מברכין אי לא כי אמר ר' אליעזר כל שאינה מניח פת שלימה על שולחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם קודם סלוק יפה או אחר סלוק יברך דרך ארץ לסלק שולחנו ולרחוץ ידים ולברך והא דאמר ר' אליעזר ה"ג אמר ר' אליעזר כל שאינו מניח פת שלימה על שולחנו וכו' אם משייר פת לא יסלק השולחן ואם אין משייר פת שלחן יסלק:

תשובה נח

וששאלתם כשגומרין סעודה מסלקין את השולחן ואח"כ מברכין או מברכין ושולחן לפניהם כך מנהג שלנו בשתי ישיבות בחול מסלקים את השולחן ונוטלין הידים ואח"כ מברכין בשבת נוטלין הידים תחלה ומברכין ברכת המזון ואמרו חז"ל אין מזיזין את השולחן ממקומו בלילי שבת כדי לשנות בין שבת לחול ויש בה נמי דכל המאריך על שולחנו:

תשובה נט

וששאלתם מתנת גוי מותרת בשבת על מנת שלא יאמרו לישראל דבר ואם נתן מעצמו והניחו ער הערב בכל מותר חוץ מע"ז וגילוי עריות:

תשובה ס

וששאלתם בני כפר שיש להם באר או מעין חוץ לעיר תוך תחום שבת מותר לבר ישראל להביא מים בידו ועל כתפו ביום טוב אבל לא על החמור ואע"פ שמשנה שנהגו אסור וכ"ש שמחמיר את החמור ביום טוב ואסור לעשות כן:

תשובה סא

וששאלתם המוציא סלע בשוק ואמר לו חבירו שלי היא חדשה היא נירונית היא של מלך פלוני היא לא יחזירנה לו שאין סימן למטבע ואמר ר' נחמן סלע שנפל מבין שני אנשים לא יחזיר ואם יודע של מי הוא יחזר ובין שלשה לא יחזיר (ע' בב"מ צ"ה ב'):

תשובה סב

וששאלתם איש היתה לו ארוסה ונמצא עם חמותו ולוקה בב"ד ונשבע בתורה שאינו מתיחד עמה לעולם עם חמותו מה הוא שיוציא ארוסתו כך היא המעשה ארוסתו אינה אסורה לצאת ממנו והיא מותרת לו שלקחה בחזקת היתר והילד מחמותו ממזר ואין חמותו צריכה גט ממנו הבא על אחות אשתו לא פסל את אשתו והבא על חמותו לא פסל את אשתו:

תשובה סג

וששאלתם מי שקדש אשה קדושין גמורין וארך הזמן ונשתנה הדבר ובא אחר וקידשה אין קדושין תופסין באשת איש ואם בא הראשון וגירש מעצמו שלא משם רע מאותו השני מותר להנשא לשני:

תשובה סד

וששאלתם מעוברת שראתה אם צריכה טבילה חמורה אי לא כך למדונו רז"ל שמעוברת ומניקה שראו דם הרי הם כשאר נדות וזבות בין לשבעה נקיים בין לטבילה:

תשובה סה

וששאלתם ראובן נישא אישה והניחה לו בנידונייתה קרקעות והוליד ממנו בן או בת לאחר זמן מת ראובן והניח קרקעות ונטלה אותם האשה בלא שבועה לאחר מיתת ראיבן מתה האשה והניח' הכל עמד שמעון וקדש בת ראובן הנפטר ובקש להכניסה אמר אביה

ראו כמה מוציא הבת ולא היה שם אחי הנערה במדינה אמר לו המתין עד שיבאו אחיה ויתן לה אמר להם לאו הלכו לב"ד ונתנו לה שליש הקרקעות שהניחה אמה לאחר זמן מת בן ראובן ועמדה אשתו ליטול כתובתה ואמרה הכל בכתובתי ועמדה אחותו והכתב בידה ואמרה לא תטול אשת בן ראובן כלום עד שנטול אני חלקי שכתבו לי בב"ד הקהל שליש הקרקעות יש מן הדין שתירש הבת את אחיה מפני שמתה אמה ולא נשבעה או נסמוך על הכתב שבירה או מכל צד אין לבת כלום א"כ (הוא ר"ת אם כך) במה שכתבתם בשאילה זו שהקרקעות לאשת ראובן הזקן והם שהכניסה אליו בנדונייתה תחלה או נפלו לה בירושה והדבר ידוע בבירור כיון שמת ראובן נטלה אותם אשתו בלא שבועה וחזרו בחזקתה ונתרוקנה רשות לעצמה ונסתלק הרשות מבעל ויורשיו מהם ונוטלתן ואינה צריכה שבועה אלא נוטלתן בלא שבועה ואפילו הכניסה לו מטלטלים ומת הבעל והרי הן קיימין היתה נוטלתן בלא שביעה וכל שכן מקרקע דאמרין מטלטלי ואיתנהו בעיניהו בלא שבועה ולא עוד אלא אפילו מקרקעי משלו בכתובתה במצר נוטלתן בלא שבועה וכן אמ' ייחד לה ארעא בד' מצראני נוטלתן בלא שבועה בחד מצרא בפומבדיתא אמרי בלא שבועה בני מתא מחסייא אמרי בשבועה והלכתא בלא שבועה וכ"ש מקרקעי אלו שהכניסה אותם אליו הלכך כלה בלא שבועה וכיון שמתה זכה הבן בנה זה ואין לבת עמו כלום ואינה יורשת עמו לא מנכסי האב וכ"ש מנכסי האם ומכל צד אין לבת כלום ואשר אמרתם שכתבו לה הזקנים כתב כשליש הקרקעות ראוי לבדוק אחריהם שמא על דבר אחר סמכו אבל אם הקרקעות לאב הכל ויש לבת עישור נכסים או שמא סמכו על אמה שהקרקעות שלה שמא צותה לבת מהם או כלום מהם קודם מיתתה ואם לאו כבר טעו ואין לבת עם הבן כלום אבל אם אין השטר מצוי והחזיקה הבת בקרקעות שלש שנים רצופים מיום ליום בשני אחים אין מוציאין מידה והנדונייא אם כפלוה ואם לא כפלוה או אחד ביותר מעשרה אם יש להם מנהג בדבר קצוב למת ולמגרש לא תגבה האשה אלא כך וכך בין רב למעט לא ייעקיר המנהג והכל כמנהג המדינה:

תשובה סו

וששאלתם מי שנשא אשה על אישתו במדינה אחת ולא רצתה אשתו בכך היא מורדת ותצא בלא כתובה דאמר רבא נושא אדם כמה נשים על אשתו והוא דאיפשר למיקם בסיפוקיה וכך האיש הזה אם יש בו כח לקיים שאר כסות ועונה כל דבר בעתו ולא יחסר אשתו ראשונה מכל מה שהיתה בעלה אצלה ולא רצתה שתבא עליה היא מורדת ותצא

בלא כתובה וכך ארז"ל אשר רעה כתובתה מרובה צרתה מרובה ואלו התנאין אם לא היה באיש כח שייקיים אותם יוציא ויתן כתובה:

תשובה סז

וששאלתם רחל שאמרה לבעלה בפני עדים כתובתי ותוספת כתובתי מחול לך אם תתן לי גיטי היום וקנו מידו על כך והלך יעקב וכתב הגט ושגרו לה עם העדים למסרו לה ומצאו אותה ברשות אחר וזרקו לה אחד מן העדים במעמד השני וטפחו בחיקה והיא עומדת נטלתו וזרקתו אליהם ואמרה להם איני רוצה לקבלו המתגרשת היא בהא אי לא ומה שמחלה לבעלה כתובתה מחולה או לא כך ראינו לגבי גירושין כיון שזרקו לה העדים הגט ואמרו לה הרי גיטך וקבלתו אע"פ שהחזירתו להם ואמרה להם איני רוצה בו אין בדבריה ממשות שאפילו נפל בארבע אמות שלה היא מגורשת בו כ"ש זו שנפל בחיקה ונטלה בידה ולא חיישינן לדעתה דק"ל אשה מתגרשת בעל כרחה ואשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה ומ"מ מתגרשת באותו גט ולגבי כתובה שמחלה אותה לבעלה כיון שבאסמכתא שכך אמרה אם תתן לי גיטי היום כתובתי ותוספתי ונדונייתי הכל מחולין לך אסמכתא היא אסמכתא לא קניא אלא היכא דמתעברא בכ"ד מומחין דאמרינן והלכתא האסמכתא לא קניא והוא דלא אנוס והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב אי הוה אניס לא קניא ואשתו של יעקב זה אם לא היתה אנוסה מחמתו בשעת המחילה והיה הקנין לפני ב"ד חשוב ומומחה שבאותה המדינה מחילתה קיימת ואם לאו אין באותה מחילה ממש ויש לה לגבות כתובתה ותוספתה ונדוניתה מבעלה:

תשובה סח

וששאלתם מי שמת והניח אשתו מניקה ובא אליה אדם ואמר לה בתנאי ועדים עד שתגמור ימי מניקותה ישא אותה לאשה והוא אוכל ושותה עמה בתוך ימי מניקותה ולא היה דבר רע ביניהם כך הוא ולא היה דבר רע יותר מזה שבא אל מניקת חבירו יאכל וישתה עמה ויאמר לה כי ימלאו ימי מניקתה ישא אותה לאישה ואסור לעשות זה המעשה ואם נעשה יהיה ביניהם הרחקה לא יאכלו ולא ישתו יחד עד שתגמור ימי מניקתה:

תשובה סט

וששאלתם מי שנשא אשה והתנה עמה עד חמשה שנים אם לא תתעבר אין לה עליו אל מה שהכניסה עמו בלבד גם זה תנאי ב"ד הוא דקתני נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדת יוציא ויתן כתובתה שמא לא זכה להבנות ממנה וזו הואיל וקבלה עליה התנאי אם אינה מתעברת עד ה' שנים מפסדת מה שכתב לה בכתובתה ואם קנו ממנה התנאי קיים שזה תנאי ממון הוא וכל תנאי בממון קיים ואם עברו ה' שנים ולא נתעברה אין לה ממה שכתב לה כלום:

תשובה ע

וששאלתם כשכותבין המתנה בתוך הכתובה או בשטר אחר צריכין העדים לומר לחתן ולהודיעו בשעת קנין משפט הכתובה במתנה ואומרין לו הוי יודע כי מתנה זו שאתה כותב לאשתך למחר אם נעשית מורדת גובה כתובתה זו ויוצאת אם אומרין לו כמידה הזו וקבל עליו גובה ואם לא הודיעוהו עדים בכך יכול לומר לא הייתי יודע שמשפט הכתובה במתנה ולא תגבה אותה האשה זה המנהג בכל ארץ ספרד.

תשובה עא

וששאלתם אלו נשבעין ונוטלין השכיר והנגזל והנחבל ושכננד חשוד על השבועה ובינו גאלך (ר"ל ופירשו גם כן בלשון ערבי) חנוני על פנקסו כיצד לא שיאמר לו כתוב על פנקסו שאתה חייב לי מאתים זוז אלא יאמר לו תן לבני וכו' ואם נפלה ביניהם כפירה החנוני נשבע ונוטל.

תשובה עב

א וששאלתם אמר ר' אבא אמר ר' יוחנן מנה לי בידיך אמר לו הן למחר אמר תנהו לי אמר לו משטה אני בך פטור גיר ואגב אן תעלם אן יתקצה עליה ויוקאל (נראה רצ"ל וייקול) להו אם קולת אן להו קבלי פאן קאר וקאל קולת מזאח או מספאקר גאז קולהו ואן קאל מאקולת הארה מעולם פאנכר הוחזק כפרן הדא בחצרה שחוד ואמא בלא שך אידא קל משטה אני בך פליס עליה אללה שבועת היסת והוא אן יחכם אל שליח צבור אל ספר ויחדם באסמה ויגאוב אמן:

ב *) באור הענין נראה, ששואלים אותו ב"ד מה עבר בינך ובין זה התובעך ויאמר לו לא אמרתי לו קודם שו"ד ואם הודה ואמר אמרתי שלא בכונת הודאה אלא שהיתי בכעס או

במחשבה דבריו מקובלים, אבל אם אמר לא אמרתי דבר זה מעולם אותה שעה הוחזק כפרן וזה בפני עדים אבל בלא ספק אם אמר משטה אני בך אין עליו אלא שבועת היסת והוא שיתפוס השליח צבור ס"ת ויחרים בשמו וישיב אמן. (ועיי' מעין זה בשו"ת שערי צדק שער ד' מח"ה סי' ח).

תשובה עג

וששאלתם אשה שהלכה כתובתה ועמד בעלה וכתב לה כתובה אחרת ומת ונפלה לפני יורשים וטענה ואמרה כתובתי הראשונה היתה כה כך וכך דינרין וזאת האחרונה אין בה כלום ולא חצי כתובתי הראשונה ולא ידעתי כך ראינו כיון שלא מיחה בחיי בעלה אין כדבריה כלום כי יד בעל השטר על התחתונה ומי יאמר לא היה במה שאמרה או מחלה לו הכל או שמא אתפשי צררי.

תשובה עד

וששאלתם המארס את האשה ולא כתב לה כתובה והיה נכנס אצלה בעבירה בעדים וגירשה אין נותנין לה כלום וא"ת יקנסו אותו כשם שקונסין אותו כך קונסין אותה ששניהם היו בעבירה ואם מתיראין שמא הפסיד בתוליה נבדקת על ידי נשים שכל הנבדקות נבדקות ע"י נשים ואם הפסיד בתוליה נותן חמשים סלעים שהם מאתים זוז כמפתה:

תשובה עה

וששאלתם שנים שקדשו שתי אחיות זה אינו יודע לאיזו קדש וזה אינו יודע לאיזו קידש זה נותן שני גיטין וזה נותן שני גיטין מתו האנשים ולזה אח ולזה אח זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן לזה אחד ולזה שתים היה היחיד חולץ לשתיהן והשנים אחד חולץ ואחד מיבם ואם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם לזה שנים ולזה שנים אחיו של זה חולץ לאחת ואחיו של זה חולץ לאחת ואחיו של זה מיבם חלוצתו של זה ואחיו של זה מיבם חלוצתו של זה קדמו שנים וחלצו לא ייבמו שנים אלא אחד חולץ ואחד מייבם ואם קדמו וכנסו אין מוצאין מידם.

תשובה עו

וששאלתם מי שגירש את אשתו והיתה מעוברת כמה יתחייב ליתן לה פרנסת הולד ומזונותיו או פרנסת האישה ומזונותיה וכמה שכר מניקה פוסקין לה מחדש לחדש או

לשנה לפי כבודה או לפי כבודו ואם היה בשיירה או פירש בים כמה יחוייב ליתן ואם אומר אין בה ליתן והיא אומרת יש לו יש עליו שבועה או לא הכי חזינא לכתחילה שכר האשה בעי למיתן פה דחזו דהיינו בשכר מניקה בין פרנסתה בין יותר על פרנסתה אין לדבר קצבה אלא לפי שכר מניקה בכל עת ועת וכל זמן לזמן בין רב למעט דתניא נתגרשה האשה או כופה אם היה בנה מכירה נותן לה שכרה ומניקתו מפני הסכנה אלמה שכר מניקה בעו למיתן בין רב למעט אבל כשיגיע הולד וחזי למיכל דגן חייב עוד ליתן לו במה דחזי ליה יותר על שכר אמו ודקא אמרת מחדש לחדש אם היה שרוי במדינה יתן בכל חדש וחדש ואי לא הוה עמה במתא כדקא אמרת מפרש בספינה היה בשיירה יעמוד לה פרנס ויתן בכל חדש וחדש ובדקא אמרת לכבודו או לכבודה כבר פרישנא לה שכר מניקה בעי למיתן ותו לא ואין כאן לכבודו או לכבודה וזה הדבר לכבודו או לכבודה בקבורה והוצאה ואם אין לו מה יתן והיא אינה צריכה מפייסינן לה ומעלין שכרה בדמים וכותבין עליו שטר ואם היא צריכה יתן לה מן הצדקה כדאמרינן כי הוו אתו לקמי דרבא אמר ליהו ניחא לך דלתזנו בניך מן הצדקה ולא אמרן אלא דלית אמיר אבל אמיר כפינן ליה בעל כרחיה ונסבנן מניה שכר מניקה ואי לית ליה מפייסינן לה וכתב לה שטרה ואי לית לה יתיהב לה מן הצדקה.

תשובה עז

וששאלתם אדם שנתארח ונישא אישה באותו מקום והיו קרובי האישה מתיראין ממנו ושואלין אותו תמיד יש לך אחים יש לך קרובים ואומר להם לאו חלה חלי גדול בצער גדול ונטה למיתה אמר יש לי אחים מה יהיה מן אשתו ענייה אחר מותו כך ראיני כיון שאמר בתוך חלייו בצער גדול יש לו אחים נאמן ויש לחוש לדבר זה כל ספק איסורא לחומרא באותו עת שאמר יש לי אחים ואמר לו באיזה מקום באי זה מדינה ומה שמם ומה שם אביהם ושם אמם ותמתין לאחר מותו עד שיעמידו הדבר על אמיתו ואם לא כתב גם לאישתו קודם שימות אסורה לינשא עד שיתברר הדבר.

תשובה עח

וששאלתם מה הוא שיאמר ישראל לגוי שיש לו עבדים סרסם ואני אקנה אותם ממך מותר ואין בכך כלום והיתר גמור הוא מפני שהם ביד גוי וברשותו וכן אם הביא עבדים קטנים או גדולים מארץ אדום ומכרן בארץ ישראל או בחוצה לארץ כשהם ערלים מותר ואין בכך כלום.

תשובה עט

וששאלתם עבדא דאותביה מאריה בחנותיה ושקל וטרח במידי דאינשי ונפל עליה שבועה מן דינא אית ליה לאשבועיה מן דינא או לא כך ראינו דלית ליה שביעה מאי טעמא כיון דאמור רבנן לא אמנא בעבדים הוה ליה חשוד על השבועה ולא יכול לאישתבועי אלא משתבע ההוא שכנגדו ישראל בעל דין שלו ושקיל. (ש"צ ש"ד מח"ד סי' יו"ד).

תשובה פ

וששאלתם מי שהפקיד פקדון אצל העבד ואבד ממנו אין עליו לשלם אלא לאחר זמן שיקנה עצמו ויהיה לו מה שישלם ואפי' שבועה אין משביעין אותו לפי שאמרו העבד והאישה והקטן פגיעתן רעה ואם מינוהו אדונו לגבות חובו ולישא וליתן מחייב אדונו לשלם אותו שאיבד קאמה עבד מגופו.

תשובה פא

וששאלתם ראובן ששאל חמור משמעון לרכוב עליו למדינה אחרת ויצאו עליו ליסטים ונהרג ראובן ואבד החמור ותבע שמעון דמי החמור מיורשו כך ראינו אם יש עדים לשמעון שכשאלה מסר החמור לראובן יש על יורשיו לשלם דמיו לשמעון דקיי"ל השואל משלם את הכל ופי' הכי דשואל חייב בגניבה ואבידה ובשבירה ובשבויה ומתה ואם אין לו עדים שהשאיל בהמתו לראובן בשעת הליכתו לאותו מקום וטוענין היורשין שאינן יודעין אם בשאלה אם בשכירות ישבעו יורשי ראובן שאינן יודעין ולא שמעו ממורישן שבשאילה מסר שמעון הבהמה למורישו ונאנסה בתוך השאלה ויפטרו בשבועתן.

תשובה פב

וששאלתם ראובן שהקדיש חנותו להוציא שכירותו לצרכי ביהכ"נ ונטלו הקהל השכירות ונתנוהו למי שמתעסק בדיניהם שאין לו ממה שיתפרנס מותר או אסור אם הסכימו הקהל או רובן על דבר שזה הרשות בידם לעישות בחצר גופה מה שהן רוצין כ"ש בשכירותה דלא עדיף מבית הכנסת ואמרי לגבי בית הכנסת לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפי' לדכסוסייא מותר והוא פרשא דמתא וכל שכן ליתן השכירות למי שדן את דיניהם אם היה בהסכמת הקהל אין בדבר איסור לא לו ולא להם וש"ץ שאינו רוצה

ליטול שכירות מן הצבור ומוציא אותם ידי חובתן בלי שכירות תבא עליו ברכה ואין לצבור לכוף אותו ליטול שכר מהם שלשם שמים הוא עושה להשתכר לפני קונו על כך כ"ש שכרו הרבה מאד:

תשובה פג

א וששאלתם ראובן נכנס לחופה ועשה סעודה וזימן חבריו לסעודה לאחר ששתו ונישתכרו יצאו כל אחד מהם לביתו לילה ומתוך כך היו שנים יושבים בבתיהם מעלמא עד שנתראה להם שמעון ולוי עברו על הדרך שאחורי בתיהם ושמעו כמו קולם ששמעון ולוי היו נושאין ונותנין בדברים ויצא מפי לוי דבר כפירות ואמר אחד מהם לחבירו שמעתה עכשיו מלוי דבר כפירות אמר לו הין כמדומה אני שכן הוא למחר ספרו השנים בקהל לומר שהיינו יושבין בבתינו עד שנתדמה לנו קולם של שמעון ולוי שהיו עוברים אחורי הבתים והיו נושאין ונותנין בדברים ויצא מפי לוי דבר כפירות שיגרו אחר כך הקהל לשאול משמעון שנתדמה לשנים היושבים שהוא היה עם לוי ושאלוהו אם היה עמו לוי באותו עת או שדיבר עמו דבר מגונה ונשבע שמעון שלא היה לוי עמו אלא שהיה יחידי הולך לביתו ואף לא שמעתי מפיו דבר כפירות כלל ונחלקו הקהל על הוריית דין זה ומה מחייבין אנשים אלו שנדמה למו בבקשה מרבינו שיורינו בעסקים אלו מה שיראה מן השמים ויקבל שכר גדול על כך.

ב תשובה כנראה לי לפי עניות דעתי שאין לוי זה חייב כלום בעדות אותם עדים שהכירוהו מחמת קולו דבעינן עדות ברורה אלא בראייה והכרה כדכתיב והוא עד או ראה או ידע וגו' וקול אינו לא בכלל ראיה ולא בכלל ידיעה ואע"פ ששנו חז"ל בשלשה דברים אדם משונה מחבירו בקול במראה בדעת לא נאמר דבר זה אלא בדבר איש ואשתו שרגילין בזה ותדירין זה עם זה ואין לחוש שמא אחר בא בלילה להזקק עמה הואיל ומכרת את קולו ואחזוקי איסורא לא מחזיקנן דאמר סתם קול ומראה משום ערוה ותו אמרין האיך סומא מותר באשתו האיך בני אדם מותרין בנשותיהן בלילה או בטביאת עינא דקלא אלא לגבי חיוב אפילו ממון אין אדם מתחייב בעדות שהיא בהכרת קולו כדאמרי' והוא ראה או ידע בעדות המתקיימת ראיה בלא ידיעה וידיעה בלא ראיה הכתוב מדבר ראיה בלא ידיעה כגון דאמרי עדים בפנינו מנה לן ידיעה בלא ראייה כגון דאמרו עדים בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז דאמר וצריך שיאמר אתם עדים וכ"ש לגבי מלקות דקי"ל מלקות בזמן הזה במקום מיתה עומדת שאין מתחייב אלא בעדות ברורה אבל מחמת קול אפשר שאחר היה וכדומה להם לעדים שהוא לוי זה כי האי דתנן

אמר יהודה בן טבאי אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם להוציא מלבן של צדוקים שהיו אומרים אין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו הנדון א"ל שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא שכפת דם נקי שהרי אחז"ל אין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהם מיד קבל עליו יהודה בן טבאי שאינו מורה הלכה אלא בפני שמעון בן שטח וכל ימיו של יהודה בן טבאי היה משתטח על קברו של אותו הרוג והיה קולו נשמע כסבורין העם לומר קולו של הרוג הוא אמר להם יהודה בן טבאי קולי הוא תדעו למחר מת ואין קולי נשמעת הרי חביריו ואנשי מקומו לא היו מכירין בין קולו לקול אחר כך אלו העדים יי"ל נדמה להם קולו של לוי זה ולא היה הוא ועוד שלילה היה ומזיקים מצויין בלילה ושמא שד היה כדאמרין אמר ר' יהושע בן לוי אסור לאדם שיתן שלום בלילה חיישינן שמא שד הוא ושוב שנינו מעידים לאור הנר ולאור הלבנה ומישיאין על בת קול ומעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן איש פלוני מת והלכו ולא מצאו אדם שם והשיאו את אשתו ואמרין בגמ' ודילמא שד הוא אמר ר' יהודה אמר שמואל שראו לו דמות אדם אינהו נמי מדמי דחזו ליה בבואה אינהו נמי אית ליה בבואה דחזו ליה בבואה דבבואה ודילמא אית ליהו א"ר חנינא למדני יוחנן בני בבואה אית להו בבואה דבבואה לא אית להו הא לגבי עדות אשה דאקילו בה רבנן שמיעת קול ולאו כלום הוא עד דחזו דמות אדם ובבואה דבבואה אי איכא למיחש דילמא שד הוא אפילו ביממה כ"ש הבא בלילה הוה ובלילה מזיקים שכיחי לחיובי ללוי זה בדבר חמור דלא אפשר ואיכא למימר שד הוא כ"ש ששמעון יששמעו העדים קולו נושא ונותן עמו העיד שלא יצא עמו ביחד אלא לוי יצא לעצמו יחידי ולא שמעו ממנו מדבר שום דבור ומ"מ אין מתחיב לוי זה מחמת אותו עדות לא הלקאה ולא שום דבר ופטור הוא מכולם ושלומכם ישגא לעד.

תשובה פד

וששאלתם מוהל ששכח את האיזמיל להביא אותה מע"ש מהו שיביאנו בשבת למול בו את התנוק כך הוא בני אדם עומדים בשורה מן ביתו לבית אבי התינוק ומושיטין אותו זה לזה עד שיגיעו לחצר אבי התינוק ואם אין שם מרובין בני אדם והיה המקום רחוק יחזרו חלילה אלו על אלו עד שיגיעו לחצר וכן יחזרוהו הראשונים על האחרונים אפילו ארבעה או חמשה פעמים וכן עושים במפתח בית הכנסת ולס"ת וכן בכל דבר שצריכין לו עושין שורות שורות.

תשובה פה

וששאלתם מפירין נדרים לצורך השבת והיכי דמי כשהיה לה פנאי למשאל מע"ש או טעם אחרינא לצורך שבת כגון הא דאמרי' באלו נדרים אמרו שהבעל מפיר שלא תאכל בשר ולא תשתה יין ולא תתקשט בגדים במיני צבעונין ואף נדרים שיש בהם תענוג צורך שבת הן ודוקא שלא היה להם פנאי מע"ש הפרת נדרים בג' הדיוטות וצריכין להיות אחד מהם חכם ולא מומחה לרבים ואם לא ידע הלכות נדרים ובפתחן אינו צריך להכניס עצמו בדוחק והשבועה שנשבע מהם בס"ת ובעשרת הדיברות על אחת כמה וכמה.

תשובה פו

וששאלתם מי שנדר ואמר עלי ק' דינרין אם אשתה יין שתי שנים ובשעה שנדר לא היו לו אלא חמישים דינרין והעיד על עצמי בכך וכך הדין לא חל עליו נדרו לפי שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ושאינו ברשותו.

תשובה פז

וששאלתם ראובן הוה ליה ממונה על שמעון ואיערב ליה לוי לעשרה ימים יום שנשלמו העשרה יום שנשלמו העשרה יום שבת הייתה אתייה לוי לשמעון ביומא דשבתא אמר ליה הא חברך אמר ליה לא שקלנא ליה עד לאפוקי שבתא א"ל לוי שקלי ותוב נטריה עד לילי הכי דינא היכי הוי אחז"ל דיומא דשבתא לא קבעינן ביה ב"ד והאי ערבא איבעי ליה לאייתיה נהליה בפנייא דמעלי שבתא אי נמי באפוקי שבתא בעדנא דיכיל למשקל מיניה ערבא אחריני. (תשו' הגאונים סי' רי"ג)

תשובה פח

וששאלתם לוי היה בינו ובין חזן הכנסת קטטה ונשבע שלא יעלה לס"ת לקרוא בה בציבור עד תמימות השנה מותרין הקהל שיכו אותו מכת מרדות ויעלה לס"ת או לא או עד שישלים השנה האיך הדין מן הדין שיקיים שבועתו ולא יעלה כל עיקר עד תמימות השנה ואם הוא ודאי לוי יעלה כהן במקומו.

תשובה פט

וששאלתם כלי חרס שנפל בתוכו שרץ יותן יום אחד בשמש והשכר יעלה באחד מאלף ואם נפל עכבר או שרץ לתוך המשקין אם יש במשקין אלף בעכבר מותר ואם פחות אסור

ואם נפל שרץ בתוך שמן של חלב מותר להדליק בו בבית הכנסת ואם לתוך שומן אחר מותר שרץ שנמצא בכלי ריקן אם יבש הוא טהור ואם סרוח ויש לחלוחית תחתיו אע"פ שיבש ונפרך טמא היא דעו שכל המשקין וכל עסק טמאות צריכין בדיקה ולא להורות פתאום אלא להלך ולדקדק על כל דבר ודבר שרצים והנחש והדם והחלב משערין אותם אחד מאלף ומותרין וכל שאר שרצים משערין אותן אחד לחמש מאות ואם היה המשקה סרוח ואפי' יותר מכשעור טמא שרצים האמורים בתורה אם נפל אחד בכלי חרס ויש בו משקה משערין אותו באחד מאלף אם היה השרץ אחד מאלף מותר והכלי טהור ואם חסר המשקה מאלף המשקה והכלי טמא ואסור להדליק ממנו לבית הכנסת ובביתו מותר ואם היה יין מותר למוכרו לגוים ואין משערין לא ביין נסך ולא בחזיר.

תשובה צ

וששאלתם ראובן הוציא שטר על שמעון מוחזק בעדים ואמר לו פרעתיך ישבע ראובן שלא פרע ויטול שוב טען ראובן בהלואה בלא שטר אלא על פה ואמר לו שמעון פרעתיך ישבע שמעון שפרע ויפטור העיד ר' יוחנן בן ברוקה על הבן שנולד אחר מיתת אביו שנשבע ונוטל.

תשובה צא

וששאלתם האי מאן דאגר חמרא למיטען עליה קפיזא דחיטי וטען עליה קפיזא ופלגא דשערי וכד תקלת להני חיטי ולהני שערי הוו מתקלייהו חד ומת חמרא חייב השוכר בדמי חמרא הן או לא כך ראינו שחייב השוכר בדמי החמור שהניפח קשה למשוי והוה ליה כתוספת משוי ואי הוסיף ג' קבין על התנאי שביניהם חייב בדמי החמור זה הכלל כל מה שיוסיף במשאוי יותר על סאה לגמל ולשלשה קבין לחמור פטור ואם הוסיף יותר על שיעור זה שנתנו חכמים חייב בתשלומין.

תשובה צב

וששאלתם ראובן הוה ליה קרסטון (פי' מאונים בל' ערבי) אתא ליה שמעון ואמר ליה אגר יתיה לי דשקילנא ביה עסוקיא מן צפרא עד פלגא דיומא ויהיבנא לך עשרה זוזי בשכירות הדר אתא שמעון קם שותפא דשמעון וזבן עסקא כלה בלא משקל לבתר תרי יומא אהדדי ליה א"ל הב עשרה זוזי א"ל לא שקילנא ביה מידי א"ל ראובן קרסטון דילי לא אגרתאיה אי לא עכיבת לך הוה מוגרנא ליה מדוכתא אחרית דינא קא א"ל

כעל הקרסאטון כיון דלא שקל ביה שמעון מידי דהוה מחייב לאהדוריה ליה וכיון דלא אהדורי מחוייבים עשרה זוזי יום ראשון (תשו' הגאונים ישנות סי' ה'):

תשובה צג

וששאלתם מי שהיה שרוי בין הגוים בשבת ולא היה לו מה יאכל נכנס לבתיהם של גוים ומצאם אוכלים לחם חם וחלב שחלבו אותו היום ופירות תלושים מן הקרקע ודרכו לאכול עמהם בחול א"ל פלוי אכול ואכל או שאכל בלתי רשותם ונאמר לו מה אתה עושה בשבת ואמר לעצמם עשו ומותר יפה אמר או לא או יש עליו עונש מן הדין וקנס או לא כנ"ל כי לא יפה עשה ועובר ופושע הוא בדבד זה שאעפ"י ששנינו נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל הא קא תנינן בתוספתא בד"א בשאין מכירין אבל מכירו אסור וכ"ש זה שדרכו לאכול עמהם כחול וגם אותה שנינו ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה ועשה הגוי כבש לירד בו וירדו בו הזקנים ואע"פ שהיו מכירין ר"ג או אינו דומה הנר וכבש לפת וחלב לפי שהנר כשהדליקו לעצמו אין בו תוספת לאחר ואחז"ל נר לאחד נר למאה וכן הכבש אבל הפת והחלב לא כשאוכל אחר אוכל שנים וכל שכן שלשה לפיכך זה שהיו מכירין אותו ואכל עמהם פעמים הרבה חייב להזהירו ואל ישנה באולתו ואם שינה ראוי להלקותו ולענשו כפי הראוי.

תשובה צד

וששאלתם מי שמת ולאחר שלשה חדשים אי לאחר שנה הביאו קרוביו עצמותיו אומרין עליו צידוק הדין וקדיש או לא הוי יודע כי קדיש שהוא יתגדל לא מצאנו לו עיקר על המת אלא לאחר המספר או לאחר צידוק הדין שכל מקום שיש שם דברי תורה עונין אחריהם אמן יהא שמיה רבא וכן הספד וכן צידוק הדין וזה אם י"ב חדשים הובא ושלדו קיימת ראוי להספידו ולאחר ההספד אומרין קדיש וכן ראוי לעשות ופיי שלדו תבנית גלמו עד שלא צמק ונתפרק דתנייא ארון העובר ממקום למקום עומדין עליו כשורה ואומרין עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים ותנייא אידך ארון העובר ממקום למקום אין עומדין עליו בשורה ואין אומרין עליו תנחומי אבלים וברכת אבלים ואמרין קשיין אהדדי לא קשיא כאן שלדו קיימת כאן שאין שלדו קיימת ודבר זה תוך שנים עשר חדש אבל לאחר שנים עשר חדש לא אלא דקאמרינן ויאמר ה' אל שאול ואל בית הדמים אל שאול שלא נספד כהלכה ואל בית הדמים על שהמית את הגבעונים ואמרי אמר דוד שאול פסקו ליה תריסר ירחי שתא ולאו דרכה למספדיה למדנו ממנו שאינו ראוי

להספידו לאחר שנים עשר חדש וכיון שאין הספד ולא צידוק הדין אין דרך לקדיש וכן מי שנידש קבר אביו או קבר אמו או קבר קרובו מהו לחדשו ולבנותו או להעמידו כמות שהוא כנ"ל שראוי לחדשו ולבנותו ואין בכך איסור ומה יש בדבר לאסרו והלא כבוד הוא למת ושמור לעצמותיו ומשנה שלימה אנו אומרין ומציינין על הקברות ואע"ג דלענין טומאה קאמרינן אלו היה בדבר איסור או בזיון למת לא היה נעשה ועוד תנן מותר המת ר' נתן אומר בונין לו נפש על גבי קברו או שמא מי שמפקיד על כך שמיע ליה דתניא רשב"ג אומר אין עושין נפשות לצדיקים קבריהם (א"ש צ"ל דבריהם) הם זכרוניהם ולא ידע טעם דבריו דהתם כמו אלו שבונין מצבות גדולות על גבי המתים כמו שאתה אומר ויצב יעקב מצבה על קבורתה כדי שיהא ניכר ואומרי' זה קברו של פלוני ואמר רשב"ג שהצדיקים אינן צריכין לבנות דבר שיזכיר שמם לפי ששמם אינו נשכח מבתי כנסיות ומבתי מדרשות אבל לחדש הקבר שלא יאביד ושיהיו העצמות שמורים יפה עושה ושכר יש לו.

תשובה צה

וששאלתם מי שנתן כסף או זהב לצורף לעשות לו צמידים או חלאים ועשה בהם מעשה רע כיון ששב אליו בהם סיפר לו המעשה אמר לו הצורף לא אלא מעשה ידי נתחלפו לך האיך נתתים שמא אשתך השאילתם ונתחלפו לה אם הביא האיש עדים על הצמידים שהם שנתן לו הצורף והוא עשה אותם והם מעשה ידיו כי הצורפים יכירו מעשה ידיו כל אחד ואחד והשלחני יכירם מטבע ומטבע ואמר זה מעשה פלוני חייב הצורף לשלם לפי שנתן לו הכסף או זהב יעשה לו מהם כך וכך ואם לא מצא העדים ישבע הצורף שאינם מעשי ידיו ולא עשה לו מעשה רע בכסף או בזהב שנתן ואם עשה לו בהם שום מעשה כאלו גזלו דאמר ר' יוחנן כל הגוזל את חבירו אפילו שוה פרוטה כאילו לוקח נשמתו ממנו שנאמר כן אורחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח השקל האמור בתורה ד' דינרין והדינר שש מעה והמעה שני פנדיינין והפנדיון שני איסרין והאיסר שמונה פרוטות נמצאת הפרוטה אחד משמונה באיסר האיטלקי כמו שנא' במס' קידושין בפ"א מקדשין בפחות מפרוטה ומשקל הדינר צ"ו שערות ומחצה ומשקל המעה י"ו שערות משקל הפנדיון ח' שערות משקל האיסר ד' שערות נמצאת הפרוטה משקל חצי שערה מן הכסף הטהור שקורין נוקר"א נמצא מוהר הבתולה י"ג דהב ותומון ואל אלמנה מת"ה דה"ב ונצ"ף וברוב"ה:

תשובה צו

לר' שרירא גאון ז"ל וששאלתם בעסק האיש המשומד הנפטר בלא בנים והניח אשה זקוקה ליבם והלכה אחר יבמה להתירה והוא במתא אחרת הלכה אליו להתירה ולא מצאתו ושבה אל מקומה עד שזימן לה המקום ב"ה אחיו האחר ובקשו ממנו הזקנים שיחלוץ לה אמר עד שתתן לו ק' זהובים שהניח אחי מקרקעי ומטלטלי והשיבוהו הזקנים שיש לה על אחיך בכתובה יותר מזה ועשו הזקנים ביניהם פשרה בעשרה זהו' וחלץ לה ומחל לה השבועה ותפשה כל מה דשבק לה בעלה ונשאת ואחר כך בא אחיו האחר ובקש ירושת אחיו והוצרכנו לשאול. תשובה לשאלה זו היא אע"פ שאיני כדאי להשיב אם כך הוא כמו שכתבתם למעלה זה שבא לערער אם לא היה באותה מדינה בשעה שהחליץ אחיו את האשה הזאת ומחל לה את השבועה טענתו טענה לפי שהאשה הזאת לא היה לה מן הדין לתפוס מידי כתובתה אלא כשבועה כמו ששנינו אין האלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה ואם י"ל ה"מ אלמנה ליתומים אבל יבמה לא אמרינן בגמרא שלחו מתם איך פלונית בת פלוני קבלית גיטא מידי רבא בר הידא דמקריא ומדי ונדחת ואסרת וגו' ובסוף אמרינן אמר רבא ההוא גיטא גט יבמין הוה ופלוני זה שקבל עשרה דינרין ופטרה מן הכל לא יכיל לפוטרה אלא מן מנאתה דיליה אבל מן מנאתה דאחוה לא מצי למפטרה ואי אמרת כיון דחלץ לה זכה אמרו רבותינו ז"ל החולץ ליבמתו הרי הוא כאחד מן האחים בנחלה ופלוני זה אי ברירא לכון מילתא דלא הוה במתא בעידנא דחלץ לה ומחל השבועה יכול למטען ולאוקמיה בתרא בדינא כדאמרינן רבנן אמר רב הונא הני כתרי אחי או בתרי שותפי דאית להו דינא בחדי חד מנייהו בהדיא לא מצי אידך למימר ליה את לאו בעל דברים דידי את אלא שליחותייהו עבד ובסוף שמעתא אמרי' לא אמרן אלא דלא ליתיה במתא אבל איתיה במתא מיבעיא ליה למיתא כיון דלא הוה פלו' זה במתא היה לו מן הדין להשביעה והאח שקיבל עשרה דינרין ממנה אם על מנתא דיליה קיבל כבר זכה ואם יש עדים שאמר לה בשעת שקבל את הזהובים וחלץ לה שאת פטורה מן היורשים יחזיר פלוני זה שחלץ חלק פלוני אחיו שעמד עליה ולא רצה להתירה קודם לכן והיה לו מן הדין להשביעה ועכשיו כיון שנשאת והיא בעולת בעל להשביעה אי אפשר דחיישינן שמא מחמת הבעל תשבע לשקר והוי הדבר בספק י"ל באמת תשבע וי"ל לשקר תשבע אבל מצינו בתשובת שאלות לישיבה הקדושה דהוי ממון המוטל בספק וכל ממון המוטל בספק חולקין עליו ותקנו הגאונים ז"ל שיהא הרשות ליורשים אם רצו ישביעוהו ותטול כל מה דכתיב בכתובתה ואם לא רצו יתנו לה חצי כתובתה כך אשה זו איבעי פלו' זה שעמד עליה

יתן לה חצי כתובתה כתיקון הגאונים תטול היא החצי והחצי האחר תטול שליש חלק אחיו שמחל לה השבועה וחלק בן אחיו שהיה עמה במדינה בשעת שחלץ לה הסנדל ומחל לה השבועה ויטול פלוני זה שתבע אותה בדין השתות הנשאר ואם לא רצה אלא ישביעוה תשבע ותטול כל כתובתה ואם טענה ממנה שכבר ניזונתי מרוב ממון זה כבר קי"ל דאין ליבמה מזונות אלא שלשה חדשים בלבד אלא אם עמדה עמו בדין טעות זה אינה חייבת אלא שבועה דרבנן בידה ספר חומשין ויגזור החזן בשמה וספר חומשין בידה דלא אגבייה מכתובתה ולא מידי ולא אתפשה בעלה צררי ולא אטמרא ולא מידי מכל מה דשביק בעלה ואפילו משוה פרוטה ולעילא ותענה מיד אמן וכך אנו עושים כשבא לידינו דין זה ואי בעי פלוני זה שתבעה בדין קודם שישביענה יטיל חרס סתם על מאן דידע דשבק אחוה דרשות בידו כללא דמילתא בנדון הזה דאין אשת המשומד מתייבמות אלא חולצת מדאמר רחמנא להקים לאחיו שם בישראל וזה אינו אחיו ואינו מישראל ומה שהורונו מן השמים כתבתי לכם ושלומכם יומנא.

תשובה צז

וששאלתם בוגרת שקדשה אביה בלא דעתה ואית דאמרין משום צניעות בבנות ישראל הוא דלא מצו ממלא ואית בהדה נשי וחזיאן לה בקבלה קידושין ואצטביאת ולא איתמנעת וסהדין סהדי אפומיהון הרי היא מקודשת אפילו העידה אשה אפי' קרוב נאמנין וסהדין סהדי על פומיהון וכתבין שטר קידושין ואם קדשה שלא מדעתה ושלח הארוס סבלונות ואמרה היא לא ניחא לי בהאי גברא לא צריכה גט ממנו ואי שתקה ולא אמרה ולבתר כן אמרה לא תצא ממנו אלא בגט ואמרו חיישינן שמא נתרצה בקדושי אביה:

תשובה צח

וששאלתם הכתיבה במועד אסורה או לא כתיבה במועד גזירתא דרבנן היא ואסור לכתוב במועד ואם עברו ועשו מה שעשו עשוי אלא צריכין הקהל לשמתו ומתהמו על כן מאן דעבר בזה ומבטל גזרת דרבנן:

תשובה צט

וששאלתם המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדוק בש"א אין צריכה גט ובה"א צריכה גט שני ולאו פונדוק דוקא אלא כשיש שני עדים שראוה שנתיחדה עמה בכל מקום שהוא

אבל לא נתיחדה עמו ואפילו לנה עמה בפונדוק אין צריכה גט שני דקאמרי׳ בגמרא מתניתין כשלא ראוה שנבעלה ואמרינן אמאי פליגי ב״ש וב״ה כגון דאיכא עדי יחוד וליכא עדי ביאה וב״ש סברי לא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה וב״ה סברי הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה שמעינן מהא בשלא נתיחדה עמו אפי׳ ב״ה סברי אין צריכה גט שני אבל ארוסתו אפילו נתיחדה עמו אין צריכה גט שני אלא אם יש עדים שראוה ודאי שנבעלה כדקתני מודים ודאי כשנתגרשה מן האירוסין שאין צריכה ממנו גט שני דכיון דאין לבה גס בה לא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה:

תשובה ק

וששאלתם אשה שילדה היא ונתנה הולד למניקה אחרת מותרת היא להנשא אחר שלשה חדשים ואם הניקה אותו אפילו שעה אחת אסורה היא להנשא עד כ״ד חדש אלא אם מת הולד מת מותר גמלתו אסורה ואפילו נתנתה למניקה אסור אלא אם כן מת ואם גרש אותה בעלה והיה הבן שלשה חדשים ומיאנה להניק אותו כופין אותה על כרחה שתניק את בנה ואם אנס הבעל אותה ולקח בנה מידה ונתנה למניקה אחרת מותרת היא להנשא:

תשובה קא

וששאלתם אדם שאירס אשה והלך לאכסנייא אחרת ונתארח שם זמן הרבה ושלח איגרת בשאלת שלום וכתב בתוכה אם לא באתי מהיום ליום פלוני הרי את מותרת לכל אדם והגט בתוך האיגרת ולא בא לזמן שקבע לה ומכח האיגרת הלכה היא ונשאת לאיש אחר כך ראינו בודקין הזקנים אותה האיגרת אם היה כתב ידו של איש או חתם למטה בכתב ידו כיון שעבר הזמן ונשאת אותו הגט שנשתלח לה עם האגרת ונשאת כשר הוא והבנים כשרים ומותרת לבעלה השני ואם אינו כתב ידו ולא חתם באותה אגרת אינו גט ופסול הוא ואם נשאת תצא והבנים מן השני ממזרים:

תשובה קב

וששאלתם הא דאמרי רבנן בגט פשוט הרחיק את העדים שני שטים מן הכתב פסול פחות מכאן כשר היו חתומין ד׳ או ה׳ עדים ונמצא אחד מהם קרוב או פסול מתקיימת העדות בשאר אבל חתום באמצע נפסלה העדות כלה ואמ׳ חזקיהו מילאהו כלו בקרובים כשר וכי אמר חזקיהו כך על שני שיטים שבין הכתב לעדים ותני בתוספתא שטר שחתמו

עליו ה' עדים ונמצא מהם שלשה הראשונים קרובים או פסולים תתקיים השטר ומן הגאונים שאמ' צריכין השני עדים הכשרים שיהיו רצופים ולא יפסיק ביניהם קרוב או פסול ואם לאו בטל השטר והוא כחרש הנשבר ומהם מי שאמר בין כך ובין כך תתקיים העדות בשאר ונקיי הדעת בירושלם לא היו חותמין על השטר עד שהיו יודעים מי חותם עמהם:

תשובה קג

וששאלתם ראובן נשא אשה והלך במדינה אחרת והניחה ושכחה כמה שנים ועמדה אשתו ושיגרה שליח לקבל לה הגט מבעלה בא השליח וקבל גט מבעלה ואמר לו השליח אם באתה לזמן כך וכך ותלך לאשתך אני אקרע הגט בא בעלה לאותו זמן שקבע לו השליח ואמר לו הבעל לשליח תן לי הגט ואני אלך לאשתי נתן לו הגט וקרעו ולא רצה לילך לאשתו והשליח אמר כי ריבה איתו הבעל וסבור אני שילך לאשתו ונטל הגט ממנו וקרעו ועדים אומרים הבעל והשליח שותפין והיה ביד השליח ממון לבעל והפסיד ממונו הבעל אמר לשליח תן לי הגט ואני מצילך מהפסד ממוני שהפסדתה ולכך נתן לו הגט עכשיו יליף מדנא הגט גט גמור הוא או דלמא כיון שנקרע נתבטל כך ראינו כיון ששיגרה האשה שליח לקבל גיטה מבעלה בעדים ואמרה להם היו עלי עדים שפלוני זה מניתיו שליח לקבל לי גיטי מבעלי כיון שנתן לו הבעל הגט ונפל בידו כבר נפסק הדבר בינו לבינה כי מינה אותו שליח לקבלה ושמה דבריו דבריה ועשייתו בעשייתה וכו' והתנאי שהתנה השליח על הבעל אחר שנפל הגט ביד השליח ואלו תנאי זה עשה הדבר השליח מדעתו אחר שלקח הגט ואם קיים הבעל התנאי ובא למדינה ולא נכנס אצל אשתו ורימה את השליה ואמר תן לי הגט הנה באתי ולא נכנס הגט כשר הוא ונפסק הגט בינו לבינה בשעה שבא לידו דאמור רבנן ההוא דאמר לדביתהו אי לא אתינא מעכשיו ועד שלשים יום להוי גיטה אתא הוא ופסקיה מאבראי ואמר הזו דאתינא חזו דאתינא לאו שמיה מתיא וכך אמר שמעון לאו שמיה מתיא. ואם כששיגרה השליח היה דבר בינה לבינה בלא עדים ולא קנין ובא הבעל מאבראי ונטל הגט וקרעו היא אשתו לכל דבר דאמור רבנן השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח וא"ל גט שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל ואם הגיע הגט לידה אינו יכול לבטלו ת"ר גט זה בטל היא או אי אפשי בו דבריו קיימין ובטל הגט אלמא כי גלי דעתיה או אמר אי אפשי בו בטל גיטה האי נמי כיון דקרע הגט גלי דעתיה ואבטליה ואין ביטול גדול מזה ולית ביה משום בהאי גיטא:

תשובה קד

וששאלתם אדם שאמר לאשתו הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום מקודשת לשני ואינה צריכה גט מן הראשון וכן אשה שנתארסה ויצא שמה בעיר שהיא מקודשת מהו כנ"ל אם אכלו ושתו האיש והאשה ביחד בעדים אע"פ שלא נתן לה קידושין גמורים אם חזר אחד מהם צריכה גט ממנו וכן הזורק קידושין לאשה אם השליכה אותה מידה וצוחה ואמרה לא קבלתי לא תפסי בה קידושין אבל אם שתקה ושהתה ואחר כך השליכה הקידושין מידה צריכה ממנה גט וה"מ בעדים יודעים האיך היה מתחילה:

תשובה קה

וששאלתם אשה שילדה ונתנה הולד למניקה אחרת בחיי בעלה ומת בעלה מותרת להנשא אחר פטירת בעלה ואם הניקה אותו שעה אחת לא תנשא עד כ"ד חדש אלא אם כן מת התינוק וכל המניקות אינן מותרות לינשא עד אחר כ"ד חדש אלא אם מת התינוק בתוך הזמן:

תשובה קו

וששאלתם ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש למה שבעים כנגד שבעים אומות שאם יתיעצו על ישראל להרע אותם תפילת שבעים זקנים מפר עצתן ד"א ע' איש כנגד שבעים ימים טובים שנתן להם הב"ה לישראל ואלו הם ז' ימי הפסח ועצרית ור"ה ויום כפורים שמונת ימי החג ונ"ב שבתות שיש בשנה הרי שבעים ד"א למה שבעים כנגד שבעים יוצאי ירך יעקב שנא' בשבעים נפש ואלו השבעים פרים שהיו מקריבים בימי החג כנגד שבעים אומות כדי שיהיו יושבין בשילוה אמר ר' יוחנן אוי להם לאומות שאבדו ואין יודעים במה אבדו בזמן שבית המקדש קיים המזבח מכפר עליהם עכשיו מי מכפר עליהם וכשהמקדש קיים כל משמרה ומשמרה אינה פחותה מי"ב אלף כהנים שהיו עובדים עבודה ובזמן שכל משמרות שויין כאחד משמר שזמנו קבוע היה מקריב תמיד של שחר ותמיד של בין הערבים והוא מקריב נדרים ונדבות:

תשובה קז

גרסינן במסכת הוריות אמר ר' יהושע בן לוי ראש וזקן ראש קודם לזקן שאינו ראש דכתי' אתם נצבים היום כולכם ראשיכם שופטיכם וזקניכם וכתי' ויאסוף יהושע את כל ישראל

שכמה וגו' מפני מה משה הקדים ראשים לזקנים ויהושע הקדים זקנים לראשים משה על ידי שהיו הכל תלמידיו הקדים ראשים לזקנים יהושע על ידי שלא היה הכל תלמידיו הקדים זקנים לראשים ומשה שאין צריך להם בכיבוש הארץ הקדים ראשים לזקנים. ת"ר חכם קודם למלך חכם שמת אין לנו כמותו בישראל מלך שמת כל ישראל ראויין לאותו מלכות מלך קודם לכהן גדול ולנביא שנא' ויאמר להם המלך קחו עמכם את עבדי אדוניכם כ"ג קודם לנביא דכתיב צדוק הכהן ונתן הנביא וכתי' שמע נא יהושע הכהן גדול וגו' ואין מופת אלא נביא דכתי' ובא האות והמופת נביא קודם למשוח מלחמה. ת"ר אין בין משוח מלחמה לסגן אלא שאם היו הולכין בדרך ומצאו מת מצוה יטמא סגן ואל יטמא משוח מלחמה סגן קודם לאמרכל אמרכל קודם לגזבר גזבר קודם לראש משמרה ראש משמרה קודם לראשי בית אב ראש בית אב קודם לכהן הדיוט כהן הדיוט קודם ללוי לוי קודם לישראל ישראל קודם לממזר ממזר קודם לגר גר קודם לנתין נתין קודם לעבד משוחרר אימתי בזמן שהכל שוין אבל אם היה תלמיד חכם ממזר וכ"ג עם הארץ ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ אמר רב אחא בר חנינא מאי דכתיב יקרה היא מפנינים מכהן גדול שנכנס לפני לפנים. ת"ר כשהנשיא נכנס הכל עומדין ואין יושבין עד שיכנס ויושב במקומו ואומר שבו כשאב ב"ד נכנס עושין לו שתי שורות אחת מכאן ואחת מכאן עד שיכנס וישב במקומו כשחכם נכנס אחד עומד ואחד יושב עד שיכנס וישב במקומו בני חכמים ותלמידי חכמים בזמן שיש בידן צורכי צבור נכנסין ומפסיעין על ראשי עם ואע"פ שאין כח תלמיד חכם לפסוע על ראשי עם יצאו לצורך נכנסים. ת"ח שממנין אביהם פרנס על הצבור בזמן שיש בהן דעת לשמוע יושבים לפני אביהם ואחוריהם בפני העם אין בהם דעת לשמוע יושבין אחורי אביהן ופניהם לפני העם ר' אלעזר בר צדוק אומר עושין אותן סניפין דבית המשתה אמר רבא בחיי אביהם אמר מר יצאו לצורך נכנסין לא אמרן אלא בקטנים אבל בגדולים לא דאמר רב יהודה אמר רב לעולם ילמד אדם עצמו לצאת שחרית וערבית אמר רבינא והאידנא דנחית חולשא לעלמא אפילו לגדולים א"ר יוחנן בימי רשב"ג ור' מאיר ור' נתן הוו קימין כוליה ממתיבתא מקמייהו אמר רשב"ג מאי איכא בין אנא דנשיא אנא לרבנן דלאו נשיאים אינון תקון להון האי תקנתא ר' מאיר ור' נתן לא הוו בההיא שעתא בבית המדרש כד אתא ר' מאיר ור' נתן לא קמו מקמיהו אמרו מאי טעמא אמרו להון דהכי תקון רבן גמליאל אמר ליה ר' מאיר לר' נתן את אב ב"ד ואנא חכם תא ונתקן כי הא מלתא למהר נימא ליה פתח ותני בעוקצין ואמר לית זכרי נימא ליה מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה למלל גבורות ה' למי שיוכל להשמיע כל תהלתו ונהוי מר נשיא ואנא

אב ב"ד שמעינהו ר' יעקב לא יכול לחזיה לרבן גמליאל משום שנאמר לא תלך רכיל אזל גרסה לעוקצין להדי כותא דעיליתא דהוה יתיב בה רבן גמליאל יהב דעתה וגמרה למחר אמרו ליה לידרשו לן מר בעוקצין פתחו תנו אמר להו אי לא ידענא הוה כספתון לי אפקינהו מן בי מדרשא הוי כתבי קושייתא בפתקי ושדרו בי מדרשא וכל דלא הוה מפריק הוו הדדי כתבי פירוקיה ושדו בי מדרשא אמר ליהו ר' יוסי תורה מבחוץ ואנו מבפנים קם ר' יוסי למיפק קמת נמי כולא מתיבתא אמר ליהו רבן גמליאל יעלינהו מה הוא שמעתא מפומייהו לא נימא אעלינהו קריוה לר' מאיר אחרים לר' נתן יש אומרים אחזו ליה בחלמה לר' נתן ז"ל פיימיה לר' גמליאל אזל לגביה תלתא זמנא ופייסיה אמר ליה נהי דאהני קמרא דאבוך למהוי אב ב"ד למהוי נשיא מה דאהני לך לר' מאיר לאחזו ליה מידי דסביר ליה דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין פגע ביה ר' מאיר בר' יעקב בר קופשאי אמר עדין ישנו לזה בעולם יהב עיניה ביה ונח נפשיה והיינו דאמ' כל מקום שנתנו בו עיניהם חכמים או מיתה או עוני והוא רבן גמליאל קאתני לר' שמעון בריה אחרים אומרים אילו היה תמורה לא היה קרב א"ל מאן אחרים א"ל ר' מאיר א"ל מימיהם אנו שותים ושמותם אין אנו מזכירין א"ל הן הן שבקשו לעקור כבודך וכבוד אביך א"ל גם אהבתם גם שנאתם בטלה פתח ר' אמי אמרו משום ר' מאיר אלו היה תמורה לא היה קרוב. א"ר יצחק בר נחמן בר' יצחק אפ"ה דענותא הוא אמר אמרו משום ר' מאיר א"ר מאיר בהדי לא אמר אמר רבה בר רב הונא אין מועד בפני ת"ח וכל שכן חנוכה ופורים וה"מ בפניו אבל שלא בפניו לא עוד שם אמר רב גידל בר מנשה אמר שמואל המספד על המת אי בר אוריאן הוא ספדיון ליה בשבחא דאורייתא בר אבהן ובר אוריאן ספדינן ליה בשבחא דיליה ובדאבהבתיה בר אבהן ולא בר אוריאן ספדין ליה בשבחא דאבהתיה דתני באבל רבתי מעשה בר' חנניא בן תרדיון שיצא [בנו כצ"ל] לתרבות דעה תפסוהו לסטים והרגהו ונמצא תפוח לאחר שלשה ימים נתנוהו במכמוריות והניחוהו במטה והכניסוהו לעיר והיו מקלסין לפניו בכבוד אביו אביו קרא עליו המקרא הזה ונהמת באחריתך ככלות בשרך ושארך ואמרת איך שנאת מוסר ולא שמעת לקול מורי פרש היה חוזר לתחלת המקרא אמו קראה עליו המקרא הזה כעס לאביו בן כסיל וממר ליולדתו אחותי קראה עליו המקרא הזה ערב לאיש לחם שקר ואחר ימלא פיהו חצץ וגו' ואסור לאשתועייה קמי ערסא דשכבא מיליה בר מן שבחיה דיליה ותנייא ר' נתן אומר סימן יפה למת שנפרעין המנו לאחר מיתה בין שהיתה חיה גוררתו או שהיו נשמים מזלפים על מטתו זה סימן יפה למת שנפרעין ממנו לאחר מיתה אלמא כיון דאימעט יקריה הוה ליה כפרה ש"מ יקרא דשכבא הוא ואשכחינן באקראי דהספדא יקרא דשכבא הוא דכד

אזלת אשת ירבעם בן נבט קמי אחיה השילוני לשאוליה עילואי בריה דהוה קציר א"ל אנת קומי לכי לביתך בבואך רגליך העירה ומת הילד וספרו לו כל ישראל וקברו אותו כי זה לבדו יבא לירבעם אל קבר ואשכחן בחזקיהו מלך יהודה דכתי' וישכב חזקיהו עם אבותיו ויקבר במעלה קברי בית דוד וכבוד עשו לו כמותו כל יהודה ויושבי ירושלם ת"ר וכבוד גדול עשו לו במותו מלמד שיצאו לפניו שלשים וששה אלף חלוצי כתף דברי ר' יהודה א"ל ר' נחמיה והלא לפני אחאב מלך ישראל עשו כן [אלא] הניחו ס"ת על מטתו ואמרו קיים זה כל מה שכתוב בזה. ת"ר חכם שמת הכל קרוביו סלקא דעתא אלא אימא כקרוביו הכל קורעין עליו הכל חולצין עליו ברחבה וכל הבוכה ומתאבל על אדם בשר מוחלין לו כל עונותיו בשביל כבוד שעשה א"ר שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו שנא' נודי ספרת אתה שימה דמעתי בנודיך הלא בספרתיך. מעשה ברי' חנניה בר חנינא שהדירו אביו בנזיר והביאו לפני ר"ג לידע אם הגיע להביא שתי שערות אם לאו ר' יוסף אומר אם הגיע לעונת נדרים אם לאו א"ל ר' אל תצטער לבדקני אם קטן אני אהא בשביל אבא ואם גדול אני אהא בשביל עצמו עמד ונשקו על ראשו אמר מובטח אני מהשמורה הלכה בישראל לא היו ימים מועטים עד שהורה הלכה בישראל עוד שם תניא ובעבור תהיה יראתי על פניכם זו בושה לבלתי תחטאו מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא מיכאן אמרו סימן יפה לארם כשהוא ביישן אחרים אומרים כל שהוא מתבייש לא במהרה הוא חוטא וכל שאין בו בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני עוד שם ת"ר חכם שנכנס אין שואלין אותו עד שיתיישב רעתו ת"ח שנכנס אינו רשאי לשאול עד שתתישב דעתו נכנס נמצא צורך ענין שעסוקים בו בדבר הלכה לא יהיה קופץ לתוך דבריהם עד שידע באיזה ענין הם עוסקים ואם עשה כן על זה נאמר שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם ותניא ביקור חולים אין לו שיעור סבר רב יוסף למימר אין שיעור למתן שכרן א"ל פפי וכל מצות למתן שכרן והתנן והוי זהיר במצוה קלה כחמורה שאין אתה יודע מתן שכרה של מצות ועונשן של עבירות אלא אמר אביי אפילו גדול אצל קטון רבא אמר אפי' מאה פעמים ותניא נמי הכי ביקור חולים אין לו שיעור ואפילו גדול בא אצל קטון אפילו מאה פעמים ביום ואמר רב אחא בר אבא כל המבקר את החולה נוטל אחד משישים בצערו אמר אביי לרבא ליעול שתין ולוקמוה. ומעשה בתלמיד אחד מתלמידי ר' עקיבא שחלה ולא נכנסו חכמים לבקרו ונכנס ר' עקיבא וביקרו ובשביל שכבד ורבץ לפניו חייה א"ל ר' החייתני יצא ר' עקיבא ודרש כל שאינו מבקר את החולה כאלו שופך דמים כי אתא רב דימי אמר כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה וכל שאינו מבקר את החולה

גורם לו שימות מאי גרפא אלא אימא כל המבקר את החולה מבקש עליו רחמים שיחיה וכל שאינו מבקר החולה אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות ואמר רב יהודה אמר רב כל המבקר את החולה ניצול מדינה של גהינם שנאמ' אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה' ואין דל אלא חולה שנא' מדלה יבצעני אי נמי מהאי קראה מדוע ככה דל בן המלך ואין רעה אלא גיהנם שנא' כל פעל ה' למענהו ביקור מה שכרו כדאמרינן אלא מה שכרו בעולם הזה. ה' ישמרהו ויחייהו ואושר בארץ ישמרהו מיצר הרע ויחייהו מן היסורין ואושר בארץ שיהיו הכל מכבדין אותו ואמר רב ביבי אמר רב מניין שהקב"ה זן את החולה שנא' ה' יסעדנו על ערש דוי ואמר ר' אבין אמר רב מניין שהשכינה שורה למעלה מראשותיו של חולה שנא' ה' יסעדנו על ערש דוי ותניא הנכנס לבקר את החולה לא ישב על גבי המטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל אלא מתעטף ויושב על גבי קרקע מפני שהשכינה שרוייה למעלה ממטתו של חולה א"ר אלכסנדראי אמר ר' חייא בר אבא אין החולה עומד מחליו אלא א"כ מוחלין לו את כל עונותיו שנא' הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי. ר' המנונא אמר חזר לימי עלומיו שנא' רוטפט בשרו מנוער וישוב לימי עלומיו ואמר ר' אלכסנדרא אמר ר' חייא בר אבא גדול נס שנעשה לחולה יותר מנס שנעשה לחנניה מישאל ועזריה דאלו התם אש של הדיוט והכל יכולין לכבותה אבל הכא אש של שמים מי יכול לכבותה א"ר אלכסנדריא אמר ר' חייא בר אבא אמר ריב"ל כיון שיגיע קצו של אדם הכל מושלין בו שנא' והיה כל מוצאי יהרגני רב אמר מהאי קרא דכתי' למשפטיך עמדו ואמר רבא אמר רב סחורא אמר רב הונא אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו שנא' נחפשה דרכינו ונחקורה וגו' פשפש במעשיו ולא מצא יתלה בביטול תורה תלה ולא מצא הן הן יסורין של אהבה שנא' את אשר יאהב ה' יוכיח ואמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא כל שהקב"ה חפץ בו מכבדהו בייסורין שנא' והי חפץ דכאו החלי יכול מפני שלא קבלם עליו מאהבה ת"ל אם תשים אשם נפשו [מה אשם] לדעת אף יסורין לדעת אם קבלם מה שכרו יראה זרע יאריך ימים ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו שנא' וחפץ ה' בידו יצלח:

תשובה קח

וששאלתם שני אחים שהניח להם אביהם ספר נביאים אחד עם הארץ ואחר מבין וקורא בו כל ימי חייו ולא דבר לו אחיו כלום. מת זה האיש והניח זה הספר אמר החי לאשת המת תן לי חלקי בו מפני שאחי ז"ל היה קורא בו כל ימי חייו ולא דברתי לו כלום אמרה לו אלמנותו של מת כבר נפסק הדבר בינך לבינו ונתן לך שני בגדים בחלק שלך כך

ראינו אם הוציאה אלמנתו של מת שטר בזה הדבר או מצאה עדים יתקיימו דבריה ואם לאו ישבע זה החי שלא היה מהדברים כלום ולא מכר ולא נתן במתנה לאחיו אלא אמר נתביישתי מאחי ולא נכאיב לבו כזה הדבר ועודהו בחיים ויקח חלקו מן הספר:

תשובה קט

וששאלתם חרש מומחה ובקי בכל מותר לישב בב"ד ולדון ולהזכות ולחייב ומקבלין מחרש עדות אי לא וכשר להעד אי לא ויכול להיות חזן בבית הכנסת ולהוציא את הרבים ידי חובתן ועדותו כשרה:

תשובה קי

וששאלתם סומא משתי עיניו או באחת מעיניו וקורא ושונה מותר לישב בבית דין ולזכות ולחייב אי לא כך ראינו סומא באחת מעיניו כשר לישב בדין ולחייב ולזכות ודינו דין אמת בזמן שיקבלוהו עליהם אם נטל רשות מראש ישיבה והוא מומחה ובקי אע"פ שלא קבלוהו עליהן דינו דין דאמר רב האי מאן דבעי למידן דאילו איטעי לא משלם לינקוט רשותא מדריש גלותא וכשר להיות שליח צבור אבל סומא בשתי עיניו פסול לישב בדין עד שיהיו שנים חכמים יושבים עמו והוא פסול להעד אבל להיות חזן כשר אע"פ שהוא סומא בשתי עיניו ולא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע אלא הלכה כחכמים שאמרו סומא פורס על שמע ויורד לפני התיבה. (ש"צ ש"ז מח"ה סי' י"א בשם רב נחשון).

תשובה קיא

וששאלתם אדם שמת בלא בנים והיה לו אח ומת ובשעה שמת נולד לו אח ויצא הולד הזה ראשו ורובו עד שלא יצאה נשמתו של איש מהו שתהא אשתו צריכה להמתין עד שתחלוץ מן הולד שנולד כנ"ל צריכה להמתין עד לחלוץ או ליבם ממנו אבל אם לא הוציא ראשו ורובו אלא לאחר מיתה אין האשה הזאת צריכה לא לחלוץ ולא ליבם מכיון שלא היה אחיו בעולמו.

תשובה קיב

וששאלתם כיצד חליצת מעושת כגון שאמר איני חולץ והכוהו ב"ד והביאוהו את הסנדל ונתנו אותו ברגלו בעל כרחו ובאת היבמה וחלצו נעלו מעל רגלו אם אמר רוצה אני כשרה חליצה מוטעת היכי דמי כגון שאמרו לו חלוץ לה והיא תתן לך מאתים זוז או

אמרו לו חלוץ לה ואח"כ אתה כונסה ואע"פ שהיא מוטעת כשרה ויבמה גדמת חולצת בשניה אמר רבא חליצה מוטעת לעולם כשרה והוא אם אמר רוצה אני ואם לא אמר רוצה אני פסולה וכן הלכה נוהגת וחלוצה שחלצה מקטן אסורה לכל עד שיגדיל ויחליץ לה חליצה אחרת:

תשובה קיג

וששאלתם אשה שהיתה צריכה חליצה או יבום ועד שלא נתיבמה או נחלצה מיבמה לא נתרצית ביבם ולא אהבתו ונתנה לו כספים או זהובים שיחלוץ לה הרי הן של עצמי בלבד או אם התנו ביניהם האחים וא"ל חלוץ לה ואנו נותנים לך כך וכך מן ממון אחינו לעצמך ואמר בפני עדים על מנת כן אני חולץ וגובה מה שהתנו לו. וכן האשה וגבה ממנה מה שהתנה על עצמה ליתן לו עד שיחלוץ לה אבל לא אמר על מנת כך אני חולץ אינו גובה כלום לא מן האשה ולא מן האחים:

תשובה קיד

וששאלתם הא דאמרינן מותר להחניף הרשעים בעולם הזה ה"מ לפייסם בדברים אבל להחניף להם בדין ולעות להם את הדין ח"ו שאסור לעשות כך ועל העושה כן אמר הכתוב עד מתי תשפטו עול פני רשעים תשאו סלה אלא אם הדיין מתיירא מהם יפרוש מדינם ואל ידון אותם לגמרי ואם התחיל בדין ונתגלה לו ואמר להם כך דינם חייב לדינם שכך הזהירה תורה לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא והא דאמרי' ראותו רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו במילי דידיה אבל במילי דשמיא מותר להתגרות בהם ולענין התגרות ברשעים בעולם הזה אוקימנא צדיק גבור הוא מותר להתגרות ברשעים למילי דשמיא אבל צדיק שאינו גמור אל יביא עצמו לידי סכנה ואל יתגרה אפילו למילי דשמיא בהם ומי שהשעה משחקת לו אפילו צדיק גמור אל יתגר בו.

תשובה קטו

וששאלתם מי שהוא מגרש את אשתו צריך שיגיע לידה הגט אם הגיע לידה הרי הוא גט ואם לאו אינו גט שנא' ונתן בידה ושלחה מביתו ואם יש לה חצר לה לבדה או בית לה לבדה והשליכו אצלו בהצידה או בביתה או בנינתה ואמר לה זה גיטך כשר שביתה ורשותה בידה שנא' ויקח את כל ארצו מידו וכי ידו של אדם צררה הארץ או מונחת על

פס ידו אלא מהו מידו מרשותו שכך שנינו הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה הרי זו מגורשת לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת.

תשובה קטז

וששאלתם מנא לן ברכת חתנים מן התורה שנא' ויברכו את רבקה ויאמרו לה מלמד שברכת חתנים מן התורה ומנין אפי' אלמנה שנא' ויקח בועז עשרה אנשים.

תשובה קיז

וששאלתם מי שכלה שטר חובו והרי הוא הולך לימחק בך ראינו מעמידין עליו עדים ובא לב"ד והם עושים לו קיום אבד השטר עצמו אין כותבין לו שטר אחר אפילו נמחק בפניהם אלא באין לב"ד וב"ד עושין לו קיום כיצד מקיימין שטר זה כותבים שטר אחר ואומרים בכך וכך בשבת בכך וכך לירח פלוני שנת כך וכך ליצירה למנין שאנו מונין בו בעיר פלוני דיתבא בנהר או על כיף ימא איך אנו ב"ד פלו' ופלו' ופלו' עדיו והם יכתבו והוזקקנו לעדותן של עדים אלו ונמצאת עדותם מכוונת וכתבנו לו שטר קיום זה להיות בידו לראיה ולזכות ולגבות חובו מפי בר ס' בעל חובו וחותמין עדותן.